

SIGNAALID 2012

Soovitud tuleviku rajamine

Graafiline disain: INTRASOFT International S.A
Kujundus: Rosendahl-Schultz Grafisk/EKA

Õiguslik teade

Käesoleva väljaande sisu ei pruugi kajastada Euroopa Komisjoni ega Euroopa Liidu muude institutsioonide ametlikke seisukohti. Euroopa Keskkonnaagentuur ega ükski agentuuri nimel tegutsev isik ega äriühing ei vastuta käesolevas aruandes sisalduva teabe võimaliku kasutamise tagajärgede eest.

Autoriõiguse märged

© EKA, Kopenhaagen 2012

Reprodutseerimine on lubatud allikale viitamisel, kui ei ole märgitud teisiti.

Luksemburg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2012

ISBN 978-92-9213-256-9

doi:10.2800/29280

Keskonnahoidlik tootmine

Käesolev väljaanne on trükitud rangeid keskkonnastandardeid järgides.

Trükkinud Rosendahl-Schultz Grafisk

– Keskkonnajuhtimise sertifikaat: DS/EN ISO 14001:2004

– Kvaliteedisertifikaat: ISO 9001:2000

– Euroopa keskkonnajuhtimise ja auditeerimise süsteemi (EMAS) kohaselt registreeritud.

Litsents nr DK-000235

– Ökomärgistatud Põhjamaade luigemärgiga, litsents nr 541 176

– FSC sertifikaat - litsentsi kood FSC C0688122

Paber

Cocoon Offset – 100 gsm.

Cocoon Offset – 250 gsm.

Printed in Denmark

EKA Signaalid 2012

E-post: signals@eea.europa.eu

EKA veebileht: www.eea.europa.eu/signals

Facebook: www.facebook.com/European.Environment.Agency

Tasuta trükiväljaande saab tellida EU Bookshopist: www.bookshop.europa.eu

RIO+20
United Nations
Conference on
Sustainable
Development

European Environment Agency

Sisukord

Juhtkiri Muudame majanduse roheliseks	4
Ülemaailmse säästva arengu poole	10
Elu tarbimisühiskonnas	18
Maapöüest prügimäele ja veel kaugemale	28
Lähivaates Toidujäätmed	38
Intervjuu Jäätmed Gröönimaal	42
Õiglase hinna kehtestamine	46
Lähivaates Mis on ärilisest seisukohast mõistlik?	58
Kohalik ja ülemaailmne	62
Intervjuu Mida arvab Euroopa säästvusest?	74

Muudame majanduse roheliseks

Enamik inimesi mäletab 2011. aastat finantskriisi, Jaapani maavärina-, tsunami- ja tuumajaamakatastroofi, Euroopa riikide finantsraskuste ning Araabia kevade, liikumise Occupy Wall Street ja Hispaania Indignados-protestide aastana. Vaid vähestele meenub, et 2011. aastal avastati planeedil üle 18 000 uue liigi. Veelgi vähem on inimesi, kes suudavad nimetada mõne väljasurnuks kuulutatud liigi.

Esmapilgul näib, et ohustatud liikide saatus on majandusest ülikaugel, kuid hoolikamal uurimisel selguvad nende seosed. Ökosüsteemide hea seisukord on meie sotsiaal- ja majandussüsteemide hea seisukorra eeltingimus. Kas ühiskond elab ikka hästi, kui puutub kokku õhu- ja veesaastega ning selle tõttu tekivad terviseprobleemid? Kas ühiskond tegelikult toimib, kui suur osa selle liikmetest on töötud või ei tule majanduslikult toime?

Kuigi meie teadmised on lünklikud ja paljuski ebapiisavad, on siiski näha, et maailm on muutumas. Pärast 10 000 aastat suhtelist stabiilsust on planeedi keskmine temperatuur hakanud tõusma. Kuigi kasvuhoonegaaside heitkogused Euroopa Liidus vähenevad, paiskub fossiilsetest kütustest atmosfääri rohkem kasvuhoonegaase, kui maismaa ja ookeanid suudavad neelata. Mõni piirkond on kliimamuutuste võimaliku mõju suhtes eriti vastuvõtlik ja sageli on just need riigid uute kliimatingimustega kohanemiseks kõige vähem valmis.

Üle seitsme miljardi elanikuga planeedil on inimestel kahtlemata oma osa selliste muudatuste juhtimisel ja kiirendamisel. Meie praegune tarbimine ja tootmine suudab kahjustada keskkonda sedavõrd, et planeet võib muutuda elamiskõlbmatuks paljudele liikidele, sealhulgas meile endile. Paljud arenguriikide elanikud soovivad saavutada arenenud riikide taolist elatustaset, mis võib koormata ökosüsteeme senisest rohkemgi.

Maailma bioloogiline mitmekesisus kaob kiiremini kui kunagi varem. Liikide väljasuremise kiirus võib olla varasemast kuni 1 000 korda suurem. Selle peamisi põhjusi on elupaikade hävitamine.

Kuigi metsade kogupindala on Euroopas viimastel aastakümnetel kasvanud, on kogu maailmas lood teisiti. ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni hinnangul hävitatakse maailmas aastas ligikaudu 13 miljonit hektarit metsa (umbes Kreeka-suurune maa-ala) ja muudetakse endine metsamaa karjamaaks, kaevandusteks, põllumaaks või asulateks. Peale metsade on ohus ka muud ökosüsteemid. Inimtegevuse tõttu on ohustatud veel paljud muud looduslikud elupaigad.

Edasine tegevus: kaasav roheline majandus

Kui miljardite inimeste peamine argimure on saada lauale toit ja saata lapsed parema tuleviku lootuses kooli, on paljud praktiliselt sunnitud kasutama lühiajalisi lahendusi, kui just ei pakuta teisi, paremaid võimalusi...

On selge, et majandustegevus vajab loodusvarasid. Kuigi valik keskkonna säilitamise ja majandusarengu vahel võib näida dilemmana, on selline arusaam tegelikult eksitav. Pikas perspektiivis tingib majandus- ja sotsiaalareng vajaduse majandada loodusvarasid säästvalt.

2011. aasta lõpus oli iga kümnes eurooplane töötu. Noortest oli töötu iga viies. Töötus koormab nii üksikisikuid, perekondi kui ka kogu ühiskonda. 2010. aastal ohustas ligi veerandit Euroopa Liidu elanikest vaesus või sotsiaalne tõrjutus. Kogu maailmas on vaeste osakaal veel suurem.

Meie praegused majandusmudelid ei arvesta mitmeid eeliseid, mida pakub heas seisukorras keskkond. Riikide arengu- ja elatustaseme näitamiseks ning teiste riikidega võrdlemiseks kasutatakse kõige sagedamini majandusnäitajat nimetusega sisemajanduse koguprodukt (SKP), mis põhineb majandustoodangu väärtusel. SKP ei väljenda kulusid, mida ühiskond ja elanikud maksavad majandustegevusega kaasnevate kahjude, näiteks õhusaaste eest. Vastupidi – näiteks hingamisteede haigustega inimestele osutatud tervishoiuteenused hoopis suurendavad SKPd.

Küsimus on selles, kuidas majandusmudelid ümber kujundada nii, et saaksime tagada majanduskasvu ja parandada elukvaliteeti kõikjal maailmas, kahjustamata samas keskkonda ja kaitstes ka tulevaste põlvkondade huve. Seda lahendust nimetatakse roheliseks majanduseks.

Kuigi rohelise majanduse põhimõte on lihtne, on selle tegelik teostamine keerukas. Ilmselt nõuab see uuenduslikke tehnoloogiad. Samas on selleks vaja muuta ka palju muud: äritegevuse korraldust, linnaplaneerimist, inimeste ja kaupade transporti – põhimõtteliselt tuleb meil muuta kogu eluviisi.

Ärikeeles väljendatuna on meil vaja tagada pikaajaline säästvus kõikides majandusliku heaolu tekitamise valdkondades: loodus-, inim-, sotsiaal- ja tootmiskapital ning finantskapital. Rohelise majanduse põhimõtet saab selgitada ka nende iseseisvate, ent omavahel seotud kapitalivaldkondade kaudu.

Majandusotsuste eeliseid ja puudusi kaaludes peame hindama nende mõju kõikidele kapitalivaldkondadele. Investeeringud maanteedesse või tehastesse võivad suurendada tootmiskapitali, ent samas kahjustada üldist heaolu, kui nendega hävitatakse metsi (osa looduskapitalist) või halveneb rahvatervis (osa inimkapitalist).

Eesseisvad võimalused

Elamis-, tootmis- ja tarbimisviisi muutmisega kaasneb mitmeid uusi võimalusi. Väljaanne Signaalid 2012 annab ülevaate praegusest olukorrast, täpselt 20 aastat pärast 1992. aastal Brasiilias Rio de Janeiros toimunud esimest ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi. Väljaandes vaadeldakse majanduse ja keskkonna seoseid ning seda, miks peame muutma majanduse roheliseks. Samuti tutvustatakse väljaandes mitmesuguseid olemasolevaid võimalusi.

Kiireid ja universaalseid lahendusi, kuidas üle minna rohelisele majandusele, ei ole. Gröönimaal ja Luksemburgis on jäätmekäituses küll ühine üldeesmärk – jäätmeid tõhusalt käidelda –, aga kohapealsed probleemid on väga erinevad.

Ülitähtis roll on ajastusel. Praegu vajame lahendusi, mis käsitleksid praegusi keskkonnaprobleeme nüüdisaegse tehnoloogia abil, pidades ühtlasi meeles, et poliitikat ja majandusotsuseid tuleb pidevalt parandada ning kohandada meie suurenevate teadmistega keskkonnast ja tehnoloogia arengust. Paljud lahendused on juba olemas ja veel rohkem lisandub neid tulevikus.

Küsimus on valikutes

Küsimus taandub lõpuks valikutele – poliitika-, majandus- ja tarbijavalikutele. Kuidas aga valida parim?

Kas meil on teave ja vahendid, mida vajame sobiva poliitika väljatöötamiseks? Kas probleemiga tegeldakse õigel tasandil? Kas taastuvenergiasse investeerimise stiimulid või turusignaalid on õiged? Kas ostetavatel kaupadel on sobivad andmed ja märgised, mille järgi saab valida rohelisema alternatiivi?

Teave ja selle saamise viis aitab kogukondadel teha õigeid otsuseid. Lõppkokkuvõttes võimaldab just teave leida lahendusi ja neid jagades luua uusi võimalusi.

Professor Jacqueline McGlade
tegevdirektor

Lisateave

- Ülemaailmse ja Euroopa tasandi arutelud rohelise majanduse teemal: vt unep.org/greeneconomy ja www.beyond-gdp.eu
- Vt ka EKA uus näitajate iga-aastane aruanne. 2012. aasta väljaandes keskendutakse rohelisele majandusele.
- Viie kapitalivaldkonna raamistik: vt tulevikufoorum **Forum for the future**.

Ülemaailmse säästva arengu poole

Ülemaailmse säästva arengu poole

Neli aastakümnet keskkonnajuhtimist on aidanud üles ehitada institutsioonid, millega paremini mõista ja lahendada keskkonnaprobleeme. Kaksikümne aastat pärast 1992. aasta ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi saavad maailma riikide juhid Rio de Janeiros uuesti kokku, et kinnitada ülemaailmset pühendumust rohelinele majandusele ja parandada rahvusvahelist juhtimist.

1972. aastal Stockholmis toimunud ÜRO inimkeskkonna konverentsil arutasid maailma riigid esimest korda üheskoos maailma keskkonna- ja arenguvajadusi. Konverentsi tulemusel loodi ÜRO Keskkonnaprogramm, mis saab 2012. aastal 40-aastaseks, samuti loodi paljudes riikides üle maailma keskkonnaministeeriumid.

Säästva arengu tähendus võib olla eri inimeste jaoks erinev. Üks oluline, 1987. aastal sõnastatud määratlus on „areng, mis rahuldab tänapäeva vajadused, rikkumata tulevaste põlvkondade võimalusi rahuldada oma vajadusi” (Brundtlandi komisjoni aruanne „Meie ühine tulevik”). Peale majandushuvide on need vajadused ka ülemaailmse heaolu aluseks olevad keskkonna- ja sotsiaalvajadused.

1992. aasta juunis kohtusid Rio de Janeiros ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil 172 riigi juhid. Nende sõnum oli ühene: vajalike muudatuste saavutamiseks on hädavajalik kujundada ümber hoiakud ja käitumine. 1992. aasta tippkohtumine oli pöördepunkt, mil keskkonna- ja arenguküsimused saavutasid kindlalt üldsuse tähelepanu.

ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil pandi alus mitmele tähtsale rahvusvahelisele keskkonnakokkuleppele:

- Agenda 21 – säästva arengu tegevuskava
- Rio keskkonna- ja arengudeklaratsioon
- metsanduspõhimõtete avaldus
- ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon
- ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsioon
- ÜRO kõrbestumise vastu võitlemise konventsioon

Täpselt kaksikümne aastat pärast ajaloolist Rio tippkohtumist tulla jälle üle maailma kokku, et arutada ja otsustada edasist tegevust. 2012. aasta tippkohtumine on neljas omataoline ja järjekordne teetähis säästva arengu saavutamisele suunatud rahvusvahelistes püüdlustes. Tegevuskavas on esikohal roheline majandus ja ülemaailmne keskkonnajuhtimine.

Kiire ja lihtne võimalus säästva arengu saavutamiseks puudub. Üleminek sellele nõuab nii poliitikakujundajate, ettevõtjate kui ka kodanike koostööd. Mõnel juhul peavad poliitikakujundajad pakkuma stiimuleid uuenduslikkuse edendamiseks või toetust keskkonnasõbralikele ettevõtjatele.

„Ma räägin enam kui poole maakera elanikkonna nimel. Meie oleme vaikiv enamus. Olete andnud meile koha saalis, kuid meie huvisid ei arutata. Mida on vaja, et osaleda? Lobitööd? Suurettevõtete mõjuvõimu? Raha? Te olete terve mu elu jooksul pidanud läbirääkimisi. Selle ajaga olete te jätnud kohustused täitmata ja eesmärgid saavutamata ning olete rikkunud lubadusi.”

Anjali Appadurai, ülikooli College of the Atlantic üliõpilane, esinemas noorte vabaühenduste nimel 9. detsembril 2011 Lõuna-Aafrikas Durbanis

ÜRO kliimamuutuste konverentsi viimane päev

Teistel juhtudel võivad tarbijad olla sunnitud kandma säästvamate tootmisviiside suuremaid kulusid. Samuti peavad nad muutuma oma lemmikkaubamärkide suhtes nõudlikumaks või valima jätkusuutlikumad tooted. Ettevõtjatel võib olla vaja välja arendada puhtamad tootmisprotsessid ja levitada neid üle maailma.

Keerukad probleemid, keerukad lahendused

Ülemaailmsed otsustamisstruktuurid on sama keerukad kui keskkond ise. Õigusaktide, erasektori algatuste ja tarbijavalikute vahel on raske saavutada õiget tasakaalu. Sama raske on otsustada, mis tasandil – kohalikust ülemaailmseni – tuleks tegutseda.

Keskonnapoliitika on tõhusam, kui sellega seotud otsustamine ja poliitika rakendamine toimub mitmes mastaabis ning õige tasand sõltub konkreetsest küsimusest. Võtame veemajanduse – magevesi on kohalik ressurss, kuid see ei talu ülemaailmselt koormust.

Näiteks Madalmaades on veemajandus kohalike omavalitsuste pädevuses, ent selle suhtes kehtivad riigi ja Euroopa õigusaktid. Madalmaade veemajanduses on vaja tegeleda ka muude kui üksnes kohalike probleemide ja ülesvoolu olevates riikides toimuvaga. Kliima soojenemise tõttu on oodata meretaseme tõusu, milleks peavad Madalmaade veeametid hakkama valmistuma.

Enamik olemasolevaid ülemaailmseid poliitikasuundumusi ja institutsioone, sealhulgas ÜRO Keskkonnaprogramm (UNEP) loodi põhjusel, et kohalikud või riiklikud lahendused ei olnud probleemide lahendamiseks piisavad ning ülemaailmse või rahvusvahelise kooskõlastamise kaudu loodeti saavutada paremaid tulemusi. UNEP asutati pärast Stockholmi konverentsi, mille osalejad jõudsid üksmeelele, et teatud keskkonnaküsimustega on mõistlikum tegeleda ülemaailmsel tasandil.

Võetud kohustusi tuleb uuendada

Nüüdisajal saavad tänu ülemaailmsele kaubandusele paljud meist tarbida tomateid ja banaane aasta läbi, samuti kasutada tooteid, mille koostisosad pärinevad maailma eri paigust. Sellisel ülemaailmsusel on palju eeliseid, aga sellega võivad kaasneda ka riskid. Mujal tekitatud saaste võib mõjuda meie endi kodus, mille tõttu ei saa me eirata kohustust kaitsta keskkonda kogu maailmas.

1992. aastal Rio de Janeiros toimunud ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi ühe tulemusena koostati ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon, mille eesmärk on stabiliseerida kliimamuutusi põhjustavad kasvuhoonegaaside heitkogused. Kliimamuutuste raamkonventsioon on nagu iga muu rahvusvaheline kokkulepe, mille edukus sõltub poolte võetud kohustustest. Paraku on konventsiooni ratifitseerinud ainult osa maailma riike ja sellest ei piisa keskkonna kaitsmiseks tõenäoliselt isegi siis, kui nad võtavad täielikult omaks roheline majanduse põhimõtted.

Käesoleva aasta tippkohtumine pakub võimaluse uuendada jätkusuutlikkuse tagamiseks võetud ülemaailmseid kohustusi. Kodanikud, tarbijad, teadlased, ärijuhid ja poliitikakujundajad – me kõik peame võtma vastutuse nii oma tegude kui ka tegemata jätmiste eest.

Väljavõte Rio de Janeiro keskkonna- ja arengudeklaratsioonist

ÜRO keskkonna- ja arengukonverents, 3.–4. juuni 1992, Rio de Janeiro, Brasiilia

1. põhimõte

Säästva arengu probleemid keskenduvad inimestele, kellel on õigus elada tervena ja tulemuslikult ning loodusega kooskõlas.

2. põhimõte

Kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ja rahvusvahelise õiguse põhimõtetega on riikidel suveräänne õigus kasutada neile kuuluvaid loodusvarasid vastavalt oma keskkonna- ja arengupoliitikale ning kohustus tagada, et nende territooriumil või haldusalas toimuv tegevus ei kahjusta teiste riikide või territooriumide keskkonda.

3. põhimõte

Arenguõigust tuleb teostada nii, et võrdselt arvestatakse praeguste ja tulevaste põlvkondade arengu- ja keskkonnavajadusi.

4. põhimõte

Säästva arengu saavutamiseks peab keskkonnakaitse olema arengu osa, mida ei saa käsitleda arengust eraldi.

5. põhimõte

Kõik riigid ja rahvad teevad koostööd, et täita oluline ülesanne – kaotada vaesus. See on säästva arengu vältimatu eeltingimus, et vähendada elatustaseme ebavõrdsust ja täita paremini maailma enamiku inimeste vajadusi.

Lisateave

- ÜRO säästva arengu konverents Rio+20: www.uncsd2012.org/rio20
- Earth Summit Stakeholder Forum: www.earthsummit2012.org

Elu tarbimisühiskonnas

Elu tarbimisühiskonnas

Aastakümned suhteliselt ühtlast majanduskasvu Euroopas on muutnud meie eluviisi. Toodame ja tarbime rohkem kaupu ja teenusi. Reisime rohkem ja elame kauem. Samas on muutunud suuremaks ja nähtavamaks ka meie majandustegevuse keskkonnamõju nii lähedal kui ka kaugel. Kui keskkonnaõigusakte rakendatakse järjekindlalt, saab nendega saavutada tulemusi. Ent kui vaadata viimase 20 aastaga toimunud muutusi, siis kas saab öelda, et anname endast parima?

Kui Carlos Sánchez 1989. aastal sündis, elas Madridi linnastus ligi 5 miljonit inimest. Carlose perekond elas kesklinnas kahetoalises korteris; neil ei olnud autot, küll aga teler.

Carlose perekond ei olnud ainus Hispaania pere, kellel tollal ei olnud autot. 1992. aastal – kuus aastat pärast Euroopa Liiduga ühinemist – oli Hispaanias 1000 elaniku kohta 332 autot. Ligi kakskümmend aastat hiljem, 2009. aastal, oli auto 480 hispaanlasel 1000st, veidi üle Euroopa Liidu keskmise.

Kui Carlos oli viiene, ostis Sánchezte perekond kõrvalkorterit ja ühendas kaks korterit. Kui ta oli kaheksane, ostis pere esimese auto, mis oli küll kasutatud.

Vananevad ühiskonnad

Peale liikumisviisi on muutunud ka ühiskonnad. Üksikute eranditega ei ole laste arv naise kohta Euroopa Liidu riikides viimase 20 aasta andmete järgi oluliselt muutunud. 1992. aastal oli Hispaania naistel keskmiselt 1,32 last ning 2010. aastal pisut rohkem – 1,39, mis on tunduvalt väiksem kui rahvastiku taastootmise üldtunnustatud tase 2,1 last naise kohta. 2009. aastal oli laste keskmine arv naise kohta EL 27s ligikaudu 1,5.

Sellele vaatamata Euroopa Liidu elanikkond kasvab, peamiselt tänu sisse- ja väljarändele. Samuti elame kauem ja paremini. 2006. aastal oli Euroopa Liidus keskmine eeldatav eluiga sünni ajal meestel 76 ja naistel 82 aastat. 2011. aasta oktoobri lõpus jõudis maailma elanike arv 7 miljardini. Kuigi viimase 20 aastaga on sündimus vähenenud, prognoositakse maailma elanikkonna kasvu jätkumist, kuni see stabiliseerub 2100. aastal ligikaudu 10 miljardi juures.

Kasvab ka linnastumine. Praegu elab linnapiirkondades üle poole maailma rahvastikust, Euroopa Liidus ligikaudu kaks kolmandikku elanikest. Paljudes Euroopa linnades, sealhulgas Madridis, on selle mõju ka tuntav. 2011. aastal oli Madridi linnastu elanike arv 6,3 miljonit.

„Me kasvatame oma toitu naftakeemial põhinevate väetiste ja pestitsiidide abil. Enamik meie ehitusmaterjale – tsement, plast ja muud –, aga ka suur osa farmaatsiatooteid on pärit fossiilkütustest. Enamik meie riideid on tehtud naftakeemilisest sünteestkiust. Samuti sõltuvad fossiilkütustest meie transport, energeetika, küte ja valgustus. Oleme rajanud kogu tsivilisatsiooni Karboni ajastul ladestunud süsiniku väljakaevamisele.

... tulevased, viiekümne tuhande aasta pärast elavad põlvkonnad... kirjeldavad meid tõenäoliselt fossiilkütuseinimestena ja nimetavad meie olevikku süsinikuajaks, nagu meie nimetame möödunud ajastuid pronksi- või rauaajaks.”

Jeremy Rifkin, sihtasutuse Foundation on Economic Trends president ja Euroopa Liidu nõustaja. Väljavõtte tema raamatust „The Third Industrial Revolution”.

Kasv kõikides valdkondades

Viimasel kahekümnel aastal on Hispaanias – nagu ka paljudes teistes Euroopa riikides – olnud stabiilne majanduskasv, suurenenud on sissetulekud ning kuni viimase ajani näis, et leitud on reaalne lahendus Hispaania töötusprobleemile. Majanduskasvu ergutasid nii era- kui ka avalikult sektorilt laenude kerge saamine, toorainete küllus ning Kesk- ja Lõuna-Ameerikast ning Aafrikast pärit sisserändajad.

Kui välja arvata üksikud omavahel ühendatud IT-võrgud, siis ei olnud Carlose sünnihetkel olemas praegust internetti. Mobiiltelefonid olid haruldased, rasked kaasas kanda ja enamiku inimeste jaoks kättesaamatu hinnaga. Keegi ei olnud kuulnud veebikooskondadest ega sotsiaalvõrgustikest. Paljudele kogukondadele üle maakera tähendas tehnika viisi, kuidas töökindlal viisil saada elektrit. Telefonikõned olid kallid ja telefone ei olnud igal pool. Puhkust välismaal võisid endale lubada vaid vähesed.

Vaatamata mitmele langusele viimase 20 aasta jooksul kasvas Euroopa Liidu majandus 40% ning Euroopa Liiduga 2004. ja 2007. aastal ühinenud riikide majandus keskmiselt veel mõnevõrra enam. Hispaanias soodustas kasvu eelkõige turismiga seotud ehitamine. Muudes Euroopa riikides aitasid kasvule kaasa ka teenused ja tootmine.

Praegu elab Carlos koos vanematega samas kohas kui enne. Igaühel neist on auto ja mobiiltelefon. Euroopa elatustaset arvestades on perekond Sáncheze elamisviis üsna tavaline.

Suurem globaalne jalajälg

Koos majanduskasvuga on suurenenud ka Euroopa keskkonnamõju Euroopas ja mujal maailmas. Kaubandus on oluliselt soodustanud majandusliku heaolu suurenemist nii Euroopas kui ka arengumaades, ent samas on see levitanud ka Euroopa keskkonnamõju.

2008. aastal importis Euroopa Liit massi järgi kuus korda rohkem materjale, kui eksportis. Selle erinevuse olulisim põhjus on kütuse ja kaevandatud maavarade suur import.

Poliitika toimib siis, kui seda põhjalikult kavandatakse ja rakendatakse

Keskonnaprobleemide lahendamise pakulist vajadust hakati üle maailma üha enam teadvustama juba palju varem kui 1992. aastal Rio de Janeiro ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil. Euroopa Liidu keskkonnaõigusaktid võeti esialgsel kujul vastu 1970. aastate alguses. Vahepealsed kogemused näitavad, et tõhusa rakendamise korral on sellistest õigusaktidest ka kasu.

Kaks sellist õigusakti on näiteks Euroopa Liidu linnudirektiiv (1979) ja elupaikade direktiiv (1992), millega loodi Euroopa kaitsealade õigusraamistik. Praegu kuulub üle 17% Euroopa Liidu maismaast ja üle 160 000 km² merd looduskaitsevõrgustikku Natura 2000. Kuigi paljud liigid ja elupaigad on Euroopas endiselt ohustatud, on Natura 2000 äärmiselt vajalik samm õiges suunas.

Ka muud keskkonnapoliitika valdkonnad on aidanud parandada Euroopa keskkonda. Välisõhu kvaliteet on viimase kahekümne aastaga üldiselt oluliselt paranenud, kuid meie tervist kahjustavad ka praegu nii õhusaaste kauglevi kui ka teatud paiksed õhusaasteained. Tänu Euroopa õigusaktidele on tublisti paranenud ka Euroopa veekogude kvaliteet, kuid enamik õhku, vette ja pinnasesse juhitud saasteaineid püsivad ja akumuleeruvad.

Euroopa Liit on hakanud tegutsema ka selle nimel, et majanduskasvuga ei suureneks kasvuhoonegaaside heide. Ülemaailmsed heitkogused kasvavad aga ikka, suurendades süsinikdioksiidi kontsentratsiooni atmosfääris ja ookeanides.

Sarnased suundumused esinevad ka materjalide kasutamises. Euroopa majandus toodab rohkem ja loodusvarasid vähem kulutades. Samas kasutame palju rohkem loodusvarasid, kui suudavad pakkuda Euroopa maismaa ja meri. Euroopa Liit tekitab ikka tohutuid jäätmekoguseid, kuid üha suurem osa neist võetakse ringlusse ja korduskasutusse.

Püüdes lahendada ühte keskkonnaprobleemi, jõuame kahjuks arusaamani, et keskkonnaprobleeme ei saa lahendada eraldi ja üksikhaaval. Need tuleb lõimida majanduspoliitikasse, linnaplaneerimisse, kalandus- ja põllumajanduspoliitikasse ning muudesse valdkondadesse.

Üks näide on veevõtt, mis vähendab vee kogust ja halvendab kvaliteeti nii veevõtukohas kui ka allavoolu. Kui suurema veevõtu tõttu väheneb veekokku jääva vee kogus, lahjenevad vette sattunud saasteained vähem ja kahjustavad veeorganisme rohkem. Vee kvaliteedi ulatusliku paranemise kavandamiseks ja saavutamiseks peame uurima ka vee võtmise põhjusi.

Muudatused vähehaaval

Kuigi meie teadmistes on lünki, nõuavad praegused keskkonnasuundumused poliitikakujundajalt, ettevõtjalt ja kodanikelt otsustavat ja kohest tegutsemist. Kui praegune olukord püsib, jätkub ülemaailmne metsade hävitamine kriitilise kiirusega ning Maa keskmine temperatuur võib sajandi lõpuks tõusta koguni 6,4 °C võrra. Madalatel saartel ja rannikualadel ohustab merevee taseme tõus üht kõige väärtuslikumat loodusvara – maismaad.

Rahvusvaheliste läbirääkimiste pidamiseks ja nende tulemuste elluviimiseks kulub sageli aastaid. Hästi kavandatud riiklikud õigusaktid toimivad juhul, kui neid täies ulatuses rakendatakse, kuid nende mõju piiravad riigipiirid. Paljud keskkonnaprobleemid on aga piiriülesed – nii võime kõik tunda, mida tähendab metsade hävitamine, õhusaaste ja merereostus.

Suundumusi ja suhtumist saab muuta vähehaaval. Meil on hea ülevaade, milline oli olukord 20 aastat tagasi ja milline praegu. Meil ei pruugi olla imerohtu, mis kõik keskkonnaprobleemid hetkega lahendaks, kuid meil on idee – tegelikult hulk ideid, vahendeid ja poliitikasuundi, mis aitavad muuta majanduse roheliseks. Jääb vaid üle kasutada võimalust rajada järgmise 20 aastaga jätkusuutlik tulevik.

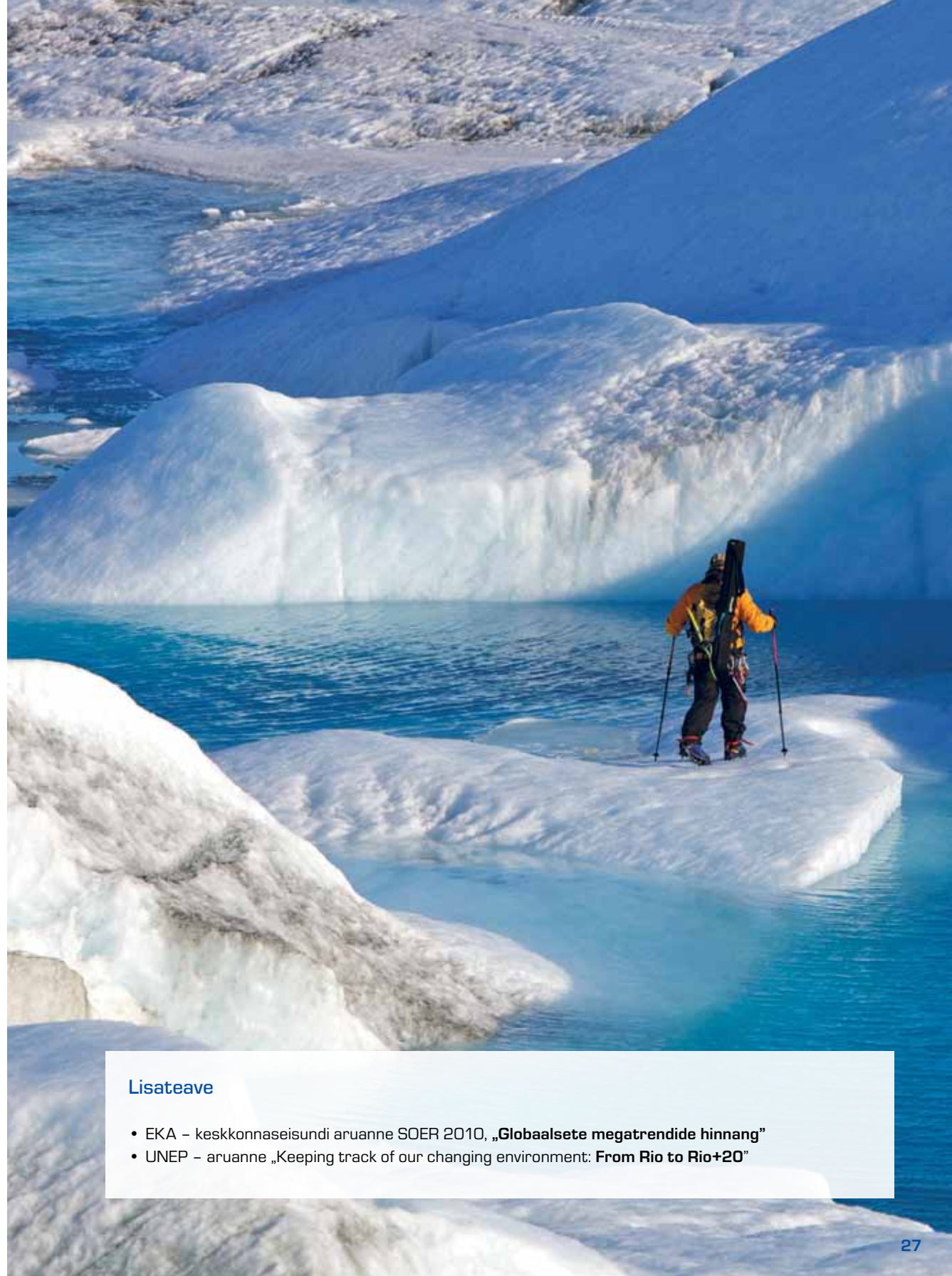
Võimaluse kasutamine

Olemasoleva võimaluse kasutamine sõltub ühisest teadlikkusest. Piisava impulsi muuta eluviisi saame luua ainult siis, kui mõistame, mida võime kaotada. Teadlikkus on küll kasvamas, ent mitte alati piisav. Meie argimured keskenduvad peamiselt majandusliku ebakindluse, töö kaotamise kartuse ja terviseprobleemide ümber. Samas olukorras on ka Carlos ja tema sõbrad, eriti arvestades Euroopa praegust pingelist majandusolukorda.

Ka ise vaheldumisi oma bioloogiaõpingute ja karjäärivõimaluste pärast muretsedes ei ole Carlos kindel, kui hästi teadvustab tema põlvkond Euroopa ja maailma keskkonnaprobleeme. Linnainimesena tunnetab ta aga, et tema vanemate põlvkonnal oli loodusega parem side, sest enamikus peredes oli vähemalt üks vanematest pärit maalt. Ka pärast linna tööle siirdumist säilis neil tihedam side loodusega.

Carlosel ei pruugi kunagi tekkida loodusega samasugust sidet, kuid tal on kindel soov olukorra parandamiseks midagi teha – ülikooli sõidab ta jalgrattaga. Ta on isegi veennud oma isa tegema igapäevasõite jalgrattaga.

Tegelikult sõltuvad majanduslik ebakindlus, tervis, elukvaliteet ja isegi töötuse vähendamine sellest, kas suudame tagada planeedi tervise. Kui loodusvarade pillav kasutamine ja ökosüsteemide hävitamine jätkub samas tempos kui praegu, on Carlos ja tema põlvkonna tulevik ebakindel. Pikas perspektiivis on vähese CO₂-heitega roheline majandus parim ja toimivaim võimalus tagada majanduslik ja sotsiaalne heaolu.

Lisateave

- EKA – keskkonnaseisundi aruanne SOER 2010, „Gloaalsete megatrendide hinnang”
- UNEP – aruanne „Keeping track of our changing environment: From Rio to Rio+20”

Maapõuest prügimäele ja veel kaugemale

Maapõuest prügimäele ja veel kaugemale

Peaaegu kõik, mida tarbime ja toodame, mõjutab keskkonda. Tavalisi tarbekaupu ja -teenusi ostes jätame tihti nende keskkonnamõju arvestamata, sest müügihind ei kajasta peaaegu kunagi kaupade ja teenuste tegelikke kulusid. Õnneks on olemas palju võimalusi muuta tarbimine ja tootmine rohelisemaks.

2011. aasta mais tungles Apple'i kaupluses New Yorgi Viendal avenüül inimesi kogu maailmast, et osta Apple'i uusim iPad2. Kogu kaup, mis sel päeval kauplusse saabus, müüdi mõne tunniga. Viienda avenüü kauplus oli üks õnnelikust: paljud Apple'i poed kõikjal maailmas suutsid ainult tellimusi vastu võtta ja tellitud kaup saabus alles nädalaid hiljem.

Viiivutisi ei tinginud oskamatu äriplaan ega liiga edukas turunduskampaania. Põhjuseks olid hoopis loodusõnnetused teisel pool maakera. Viit iPad2 põhikomponenti toodeti Jaapanis, mida tabas 11. märtsil 2011 tugev maavärin. Mõne komponendi tootmise sai kergesti viia üle Lõuna-Koreasse või USAsse, kuid mitte digitaalse kompassi tootmist. Selle üks peamine tootmistehas oli 20 km kaugusel Fukushima tuumajaamast ja see pidi tootmise peatama.

Loodusvarade tee tehasesse

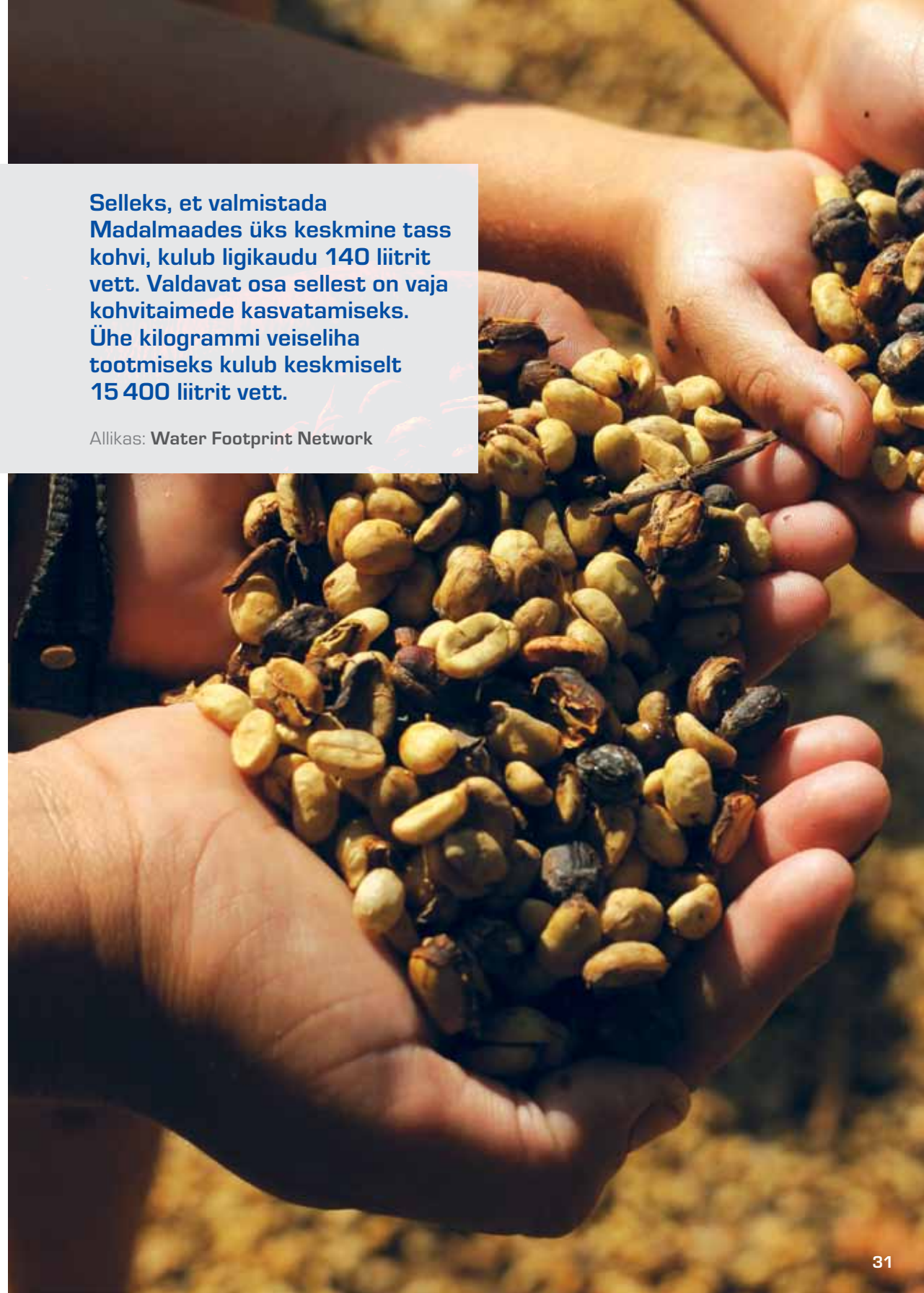
Meie omavahel seotud maailmas algab paljude elektroonikaseadmete teekond ühekorruga nii kaevandustest, mis sageli on mõnes arenguriigis, kui ka tootearenduskeskustest, mis tavaliselt on arenenud riigis. Nüüdisaegsete sülearvutite, mobiiltelefonide, autode ja digikaamerate tootmiseks on vaja haruldasi muldmetalle, näiteks neodüümi, lantaani ja tseeriumi. Paljudes riikides on küll maavarade kasutamata varusid, kuid kaevandamine on kallis ning mõnikord ka mürgine ja radioaktiivne.

Pärast kaevandamist viiakse materjalid tavaliselt töötlemistehasesse, kus neist toodetakse mitmesuguseid tootekomponente, mis omakorda saadetakse kokkupanemiseks mujale. Ajaks, mil valmis seade jõuab ostjani, on selle komponendid juba maailmas ringi liikunud ning jätnud iga kord keskkonnajälje.

Sama kehtib meie toidu, mööbli ja kütuse kohta. Enamikke materjale ja loodusvarasid kaevandatakse, töödeldakse tarbitavaks tooteks või teenuseks ja transporditakse meie (peamiselt linnades asuvatesse) kodudesse – näiteks Euroopa elanike veevarustus ei tähenda üksnes veekogudest vajaliku veekoguse võtmist. Enne kui vesi jõuab kraanini, on vaja selle teisaldamiseks, ladustamiseks, käitlemiseks ja soojendamiseks taristut ja energiat. Kasutatud vee kõrvaldamiseks on vaja teistsugust taristut ja samuti energiat.

Selleks, et valmistada Madalmaades üks keskmine tass kohvi, kulub ligikaudu 140 liitrit vett. Valdavat osa sellest on vaja kohvitaimede kasvatamiseks. Ühe kilogrammi veiseliha tootmiseks kulub keskmiselt 15 400 liitrit vett.

Allikas: **Water Footprint Network**

Kõik tarbimiseks

Meie tarbimismäära ja -harjumuste osa keskkonnamõju on varjatud. Mobiiltelefonide laadimiseks ja toidu külmutamiseks vajaliku elektrienergia tootmisel paisatakse atmosfääri süsinikdioksiidi, mis omakorda aitab kaasa kliima muutumisele. Sõidukid ja tööstus tekitavad õhusaasteaineid, näiteks tervisekahjulikke väävel- ja lämmastikoksiide.

Miljonid lõunamaades suvitavad turistikid koormavad puhkekohti. Peale selle, et juba nende reisimine ise tekitab kasvahoonegaase, vajavad nad ka majutust, mis suurendab ehitussektori nõudlust materjalide ja energia järele. Kohaliku rahvaarvu hooajalise suurenemise tõttu tuleb kuivadel suvekuudel nii hügieeni kui ka vaba aja veetmisega seotud põhjustel suurendada veevõttu. Samuti tähendab see, et käidelda tuleb rohkem heitvett, tuua kohale rohkem toitu ja kõrvaldada rohkem jäätmeid.

Kuigi meie keskkonnamõju täpne ulatus ei ole teada, on selge, et loodusvarade kasutamine ei saa senisel tasemel ja viisil jätkuda. Elutähtsaid loodusvarasid, näiteks põllumaad ja vett, on üksnes piiratud koguses. Probleemid, mis sageli tekivad paiksetena – veepuudus, metsade asemele karjamaade rajamine või tööstussaaste – võivad kergesti muutuda ülemaailmseteks ja süsteemseteks probleemideks, mis mõjutavad meid kõiki.

Loodusvarade tarbimise näitajana saab kasutada nn ökoloogilist jalajälge, mille töötas välja võrgustik Global Footprint Network. Sellega hinnatakse riikide tarbimist ülemaailmse maakasutuse põhjal, arvestades ka kaudset maakasutust kaupade tootmiseks ja CO₂-heite absorbeerimiseks. Selle meetodi järgi oli ühe inimese keskmine jalajalg 2007. aastal 2,7 ülemaailmset hektarit.

See on palju rohkem kui 1,8 ülemaailmset hektarit, mida saame kasutada oma tarbimise tagamiseks nii, et ei ohusta keskkonnatootlikkust (Global Footprint Network, 2012). Arenenud riikides on see erinevus veelgi suurem. EKA liikmesriikides tarbiti iga elaniku kohta 4,8 ülemaailmset hektarit, kuigi kasutada olev nn bioloogiline suutlikkus on 2,1 hektarit inimese kohta (Global Footprint Network, 2011).

Tarbimine tähendab aga ka töökohti

Meie soov ja vajadus loodusvarasid tarbida on vaid asja üks külg. Hispaanias suvilate ehitamine, Madalmaades tomatite kasvatamine ja Taise puhkusele reisimine tähendab ka töökohti, sissetulekut ning kokkuvõttes elatist ja paremat elujärge ehitustöölisele, põllumeestele ja reiskorraldajatele. Paljudele inimestele üle maailma tähendab suurem sissetulek võimalust rahuldada oma põhivajadusi. Vajaduste täpne olemus on kultuuriarusaamadest ja sissetulekutasemest ning võib olla eri paigus väga erinev.

Sise-Mongoolia ja Hiina haruldaste muldmetallide kaevanduste töötajate jaoks tähendab kaevandamine pere toitmist ja laste haridust. Jaapani tehasetöölisele võib see tähendada peale toidu ja hariduse ka paarinädalast puhkust Euroopas. Mõnele Apple'i kaupluses tunglejale võib lõpptoodet olla hädavajalik töövahend, teine aga ostab selle üksnes meelelahutuseks, mis on samuti vajadus. Keskkonnamõju sõltub vajaduste rahuldamise viisist.

Prügimäele

Elektroonikaseadmete, toidu ja kraanivee teekond ei lõpe tarbijate kodudes. Hoiame telereid või kaameraid alles ainult niikaua, kuni need on veel moodsad või ühilduvad DVD-seadmega. Mõnes Euroopa Liidu riigis visatakse ära ligikaudu kolmandik ostetud toidust. Samuti raisatakse toitu juba enne ostmist. Igal aastal visatakse EL 27 riikides ära 2,7 miljardit tonni jäätmeid.

Kuhu kõik need jäätmed satuvad? Kiire vastus on, et silma alt ära. Osa sellest satub tagasi – nii seaduslikult kui ka ebaseaduslikult – maailmaturule. Pikem vastus on keerukam, jäätmete käitlemine oleneb sellest, mis ja kus ära visatakse. EKA 32 liikmesriigis tekkivate jäätmete massist üle kolmandiku on ehitus- ja lammutusjäätmed, mida tekib ehitusbuumi aegu rohkem ja majanduskriisi aegu vähem. Veerand on kaevandusjäätmed. Kuigi lõppkõrvõttes on kõik jäätmed tingitud inimeste tarbimisest, on majapidamisjäätmeid kokku alla kümnenndiku jäätmete kogumassist.

Ka jäätmetest teame sama vähe kui tarbimisest, ent on selge, et jäätmekäitlust saab tugevasti parandada. Keskmiselt kasutatakse Euroopa Liidus 16–17 tonni materjale inimese kohta aastas, millest suur osa muutub varem või hiljem jäätmeteks. Kui arvestada kasutamata jäävaid kaevandatud materjale (nt kattedkiht) ja imporditud kaupade ökoloogilist pagasit (kogu looduslike materjalide kogus, mille looduslikku olekut mõjutatakse), tekib inimese kohta jäätmeid koguni 40-50 tonni aastas.

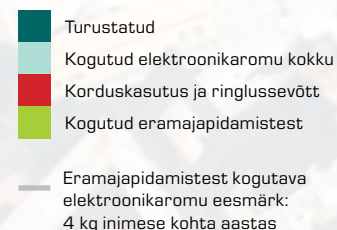
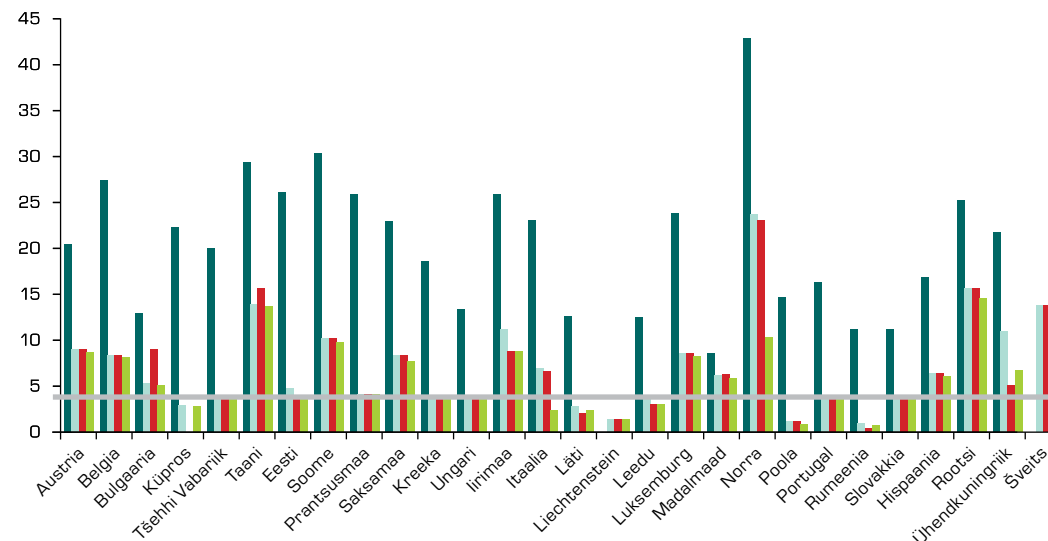
Õigusaktid, näiteks Euroopa Liidu direktiivid prügilate, kasutuselt kõrvaldatud sõidukite, patareide, pakendite ja pakendijäätmete kohta, on aidanud Euroopa Liidul vähendada olmejäätmete ladustamist prügilatesse ning suunata neid põletamisele ja ümbertöötlemisele. 2008. aastal võeti Euroopa Liidus taaskasutusse 46% tahkejäätmeid. Ülejäänud põletati (5%) või ladustati prügilasse (49%).

Uuelaadne kullasoon

Elektrilised majapidamiseseadmed, arvutid, valgustid ja telefonid sisaldavad peale keskkonnaohtlike ainete ka väärtuslikke metalle. Hinnanguliselt sisaldasid 2005. aastal turul olevad elektri- ja elektroonikaseadmed 450 000 tonni vaske ja 7 tonni kulda. Londoni metallibörsil oleks nende metallide hind olnud 2011. aasta veebruaris vastavalt ligikaudu 2,8 miljardit ja 328 miljonit eurot. Kuigi Euroopa riikide vahel on suuri erinevusi, kogutakse praegu elektroonikaromust ja võetakse sellest korduskasutusse või ringlusse vaid väike osa.

Jäätmetena ära visatavatel väärismetallidel on ka ülemaailmne mõõde. Saksamaa ekspordib igal aastal Hamburgi kaudu ligikaudu 100 000 kasutatud autot väljapoole Euroopa Liitu, peamiselt Aafrikasse ja Lähis-Itta. 2005. aastal sisaldasid need 6,25 tonni plaatinarühma metalle. Teisiti kui Euroopa Liidus puuduvad enamikus importivates riikides vajalikud õigusaktid ning suutlikkus kasutatud autod lammutada ja taaskäidelda. Seega on tegu majanduskahjuga, samuti tähendab see, et materjale on vaja kaevandada rohkem, mis põhjustab keskkonnakahju, mida muidu saaks vältida – seda sageli väljaspool Euroopa Liitu.

Kg elaniku kohta, 2008

Allikas: **Koostatud Euroopa säästva tarbimise ja tootmise teemakeskuse (ETC/SCP) andmete põhjal, mis on pärit Eurostati jäätmeandmete keskusest.**

Turustatud, kokkukogutud ja ringlusse/taaskasutusse/korduskasutusse võetud elektroonikaromu 28 Euroopa riigis (kg elaniku kohta, 2008. aasta andmed)

Euroopa Liidus on eraldi õigusakt, mis käsitleb elektri- ja elektroonikaseadmetest koosnevate jäätmete käitlemist. Direktiivis kirjeldatakse, kuidas luua kogumissüsteeme, et tarbijad saaksid kasutatud elektroonikaromu ära anda tasuta. Selliste süsteemide eesmärk on suurendada ringlussevõttu ja/või korduskasutamist. Sellega on seotud ka ohtlike ainete kasutamist piirav õigusakt, millega nõutakse elektriseadmetes sisalduvate raskemetallide, näiteks plii, elavhõbeda, kaadmiumi ja kuuevalentse kroomi, ning selliste leegiaeglustite nagu polübromobifenüülid (PBB) ja polübromodifenüüleetriidid (PBDE) asendamist ohutumate alternatiividega.

Olmejäätmete tõhusamal käitlemisel on suuri eeliseid: jäätmete muutmine väärtuslikuks toormeks, keskkonakahjude, sealhulgas kasvuhooonegaaside tekke vältimine ning uute loodusvarade järele nõudluse vähendamine.

Võtame näiteks paberi. 2006. aastal võeti ringlusse ligi 70% tahketest olmejäätmetest pärit paberit, mis on veerand kõigist tarbitud paberitoodetest. Kui ringlussevõttu suurendada 90%-ni, saab täita ringlussevõetud materjaliga üle kolmandiku paberinõudlusest. See vähendaks vajadust uute loodusvarade järele ning nii prügilatesse või põletamisele saadetud paberijäätmete kogust kui ka kasvuhooonegaaside teket.

Kuidas edasi?

Keskkonda ei kahjusta tarbimine või tootmine iseenesest, vaid tarbitavate toodete, tarbimiskoha ja -koguse ning tootmisviiside keskkonnamõju. Majanduse rohelisemaks muutmises peavad osalema poliitikakujundajad, ettevõtjad ja kodanikuühiskond alates kohalikust kuni ülemaailmse tasemeni.

Tehnoloogiauuendused pakuvad palju lahendusi. Puhtal energial ja transpordil on väiksem keskkonnamõju ning nende abil saame täita osa või isegi kõik oma vajadused. Ent tehnoloogiast üksi ei piisa.

Lahendus ei saa olla üksnes materjalide ringlussevõtt ja korduskasutamine, mis võimaldab kasutada vähem loodusvarasid. Loodusvarade tarbimist ei saa täielikult lõpetada, kuid tarbida saab arukalt. Kasutusele saab võtta puhtamad alternatiivid, muuta tootmisprotsessid rohelisemaks ja õppida muutma jäätmeid toormeks.

Parem poliitika, parem taristu ja lisastiimulid on kahtlemata vajalikud, kuid need aitavad meid ainult veidi. Lõpptulemus sõltub tarbimisvalikutest. Olenemata päritolust ja vanusest on meie igapäevaotsustel osta teatud kaupu ja teenusi oma osa selles, mida ja kui palju toodetakse. Samamoodi saavad kauplused valida müüdavat kaupa ja soodustada enda tarneahelas nõudlust säästlike alternatiivide järele.

Hea algus isiklikuks säästvate eluviisile üleminekuks võib olla see, et mõtleme hetke supermarketiriivi või prügikasti ees. *Kas saaksin äraviskamise asemel eilseid ülejääke kasutada? Kas saaksin selle seadme laenata, mitte osta? Kuhu peaksin vana mobiiltelefoni ringlussevõtuks viima? ...*

Lisateave

- EKA – SOER 2010 temaatilised hinnangud: <http://www.eea.europa.eu/soer/europe>

Toidujäätmed

Ligikaudu kolmandik kogu maailmas toodetud toidust raisatakse või jääb kasutamata. Kui üle miljardi inimese ei saa piisavalt süüa, tuleb muidugi küsida: mida saab teha? Toidujäätmed on aga midagi enam kui kasutamata võimalus toita nälgijaid. Toidujäätmete tõttu raisatakse tohutult ka muid ressursse – maad, vett, energiat ja ka tööjõudu.

Olenemata elatustasemest ja vanusest vajavad toitu kõik. Toit tähendab palju enam kui üksnes toitumist või maitseelamusi. Üle nelja miljardi inimese sõltub kolmest põllumajanduskultuurist – riisist, maisist ja nisust, mis annavad kaks kolmandikku toiduga saadavast energiast. Kuivõrd söödavaid taimeliike on üle 50000, näib meie igapäevane toidusedel olevat väga üksluine: toiduna kasutatakse ainult mõndasada liiki.

Miljardid inimesed sõltuvad mõnest põllumajanduskultuurist ja seetõttu oli toiduhindade tõus aastatel 2006-2008 tunda üle kogu maailma. Kuigi arenenud riikidel õnnestus elanikke üldiselt toita, oli mõnes Aafrika piirkonnas nälg, millel oli peale majanduse ka muid põhjusi.

Kliimamuutused suurendavad veelgi survet toiduga kindlustatusele, mida on mõnes piirkonnas rohkem tunda kui mujal. Põuad, maastikupõlengud ja üleujutused takistavad toidu tootmist. Kahjuks halvendab kliima muutumine sageli just neid riike, mis on haavatavamad ja mille suurema tõenäosusega puuduvad vahendid kohanemiseks. Ent samas on toit teatud mõttes lihtsalt kaup. Selle tootmiseks on vaja loodusvarasid, nagu maad ja vett. Nagu teisigi kaupu, saab toitu tarbida või kasutada ning ka raisata. Eelkõige arenenud riikides raisatakse palju toitu, mis ühtlasi tähendab, et raisatakse ka tootmisressursse.

Toiduainete tootmine ja toidujäätmed on põhivaldkond, mida on rõhutatud Euroopa Komisjoni 2011. aasta septembris avaldatud ressursitõhusa Euroopa tegevuskavas. Kuigi see, et osa toodetavast toidust raisatakse, on üldteada, on selle ulatust raske hinnata. Euroopa Komisjoni arvutuste kohaselt raisatakse üksnes Euroopa Liidus 90 miljonit tonni toitu aastas – 180 kg inimese kohta. Suur osa sellest on inimtoiduks veel kõlblik.

Probleem on laiem

Toidujäätmete keskkonnamõju on laiem kui ainult maa ja vee kasutamine. Euroopa Komisjoni tegevuskava järgi tekib toiduainete ja jookide lisaväärtusahelas 17% Euroopa Liidu otsestest kasvuhoonegaaside heitkogustest ja selles kasutatakse 28% materjaliressurssidest.

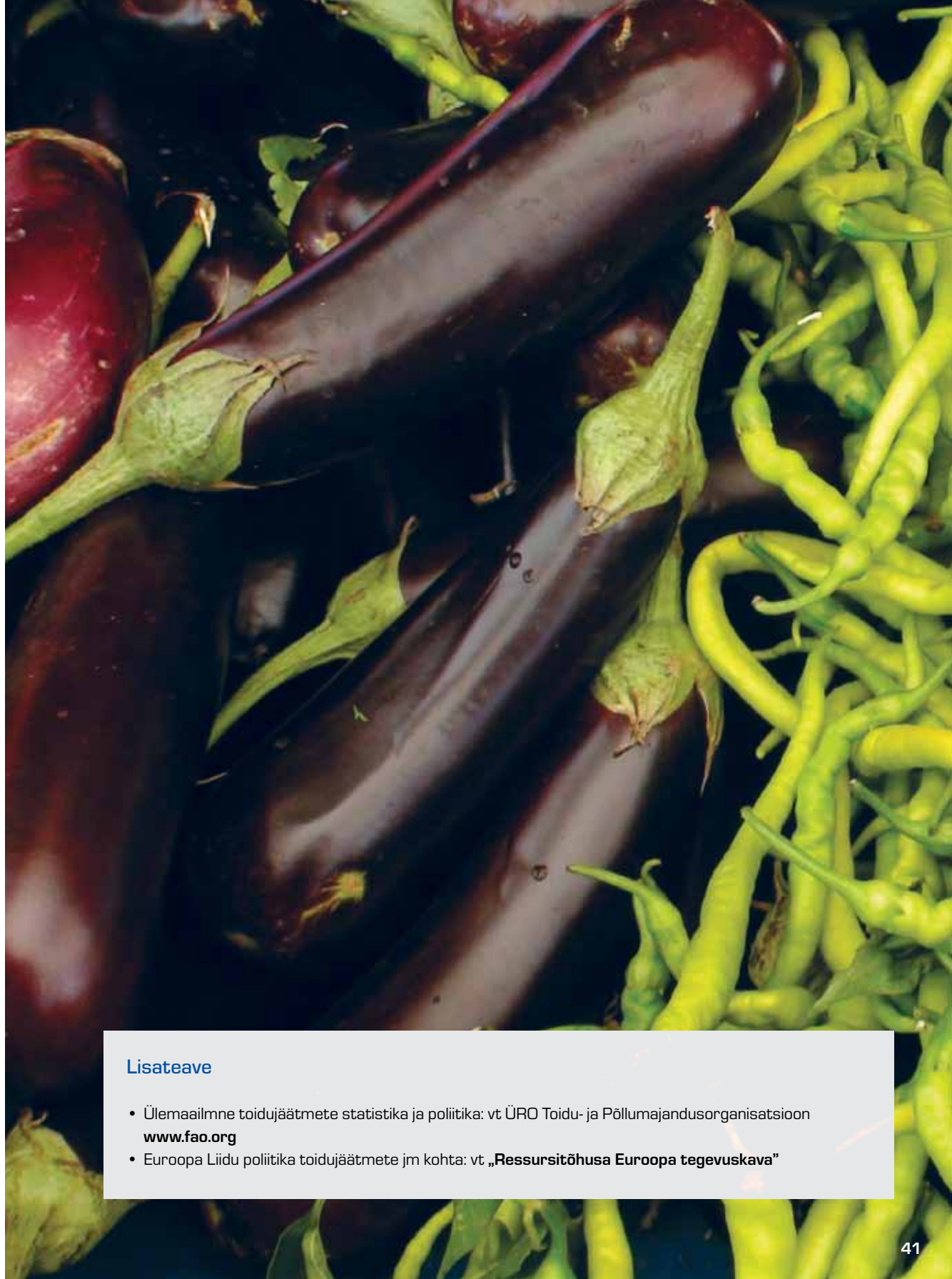
Kirjaniku ja ürituse „Feeding the 5k” (algatus toita Londonis Trafalgari väljakul viis tuhat inimest) ühe põhikorraldaja Tristram Stuarti hinnangul raiskab enamik rikkaid riike kolmandiku kuni poole kogu oma toidust.

„See ei ole ainult rikka maailma probleem. Arengumaades raisatakse toitu mõnikord peaaegu sama palju kui rikastes riikides, kuid seda hoopis muudel põhjustel. Enamasti on see tingitud põllumajanduse puudulikust infrastruktuurist, näiteks sellest, et puuduvad vajalikud saagitöötlemisseadmed. Võib öelda, et hinnanguliselt vähemalt kolmandik kogu maailma toiduvarudest raisatakse,” arvab Tristram.

Toitu raisatakse tootmis- ja tarneahela igal etapil, samuti tarbimisel. Toidu raiskamisel võib olla mitu põhjust. Osaliselt põhjustavad selle tervisekaitse õigusaktid, teisalt aga tarbijate eelistused ja harjumused. Toidujäätmete vähendamiseks tuleb analüüsida kõiki etappe ja põhjusi ning tegevust vastavalt suunata.

Euroopa Komisjoni tegevuskavas kutsutakse põllumajandusettevõtjaid, toidutööstust, jaemüüjaid ja tarbijaid üles tegutsema koos ressursitõhusate tootmismeetodite ja säästva toiduvaliku valdkonnas. Euroopal on selge eesmärk: vähendada söödavate toidujäätmete kõrvaldamist Euroopa Liidus 2020. aastaks kaks korda. Euroopa Parlamendi mõni liige on teinud isegi ettepaneku nimetada 2013. aasta toidujäätmete vastu võitlemise Euroopa aastaks.

„Imerohtu ei ole, iga üksikprobleem vajab eri lahendust,” kinnitab Tristram. „Suurepärane on, et saame vähendada enda keskkonnamõju ja alustada võib vähesest. Inimesed ei pea kasutama vähem lennukit või autot või sööma vähem liha, mida võib-olla peame tegema tahes-tahtmata. Võimalus asju parandada on täiesti olemas: peame lihtsalt lõpetama toidu äraviskamise ja selle asemel seda nautima.”

Lisateave

- Ülemaailmne toidujäätmete statistika ja poliitika: vt ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon www.fao.org
- Euroopa Liidu poliitika toidujäätmete jm kohta: vt „Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava”

Jäätmed Gröönimaal

Igal pool, kus me elame – kas suurlinnas või väikeasulas, tekitame jäätmeid. Toidujäätmed, elektroonikaromu, patareid, paber, plastpudelid, riided, vana mööbel – need kõik tuleb kõrvaldada. Osa neist võetakse korduskasutusse või ringlusse, ülejäänud põletatakse energia saamiseks või ladustatakse prügilasse. Universaalset jäätmete kõrvaldamise viisi ei ole olemas. Jäätmete kõrvaldamisel tuleb arvestada kohalike tingimustega, sest jäätmete teke on eelkõige kohalik probleem. Hõreda asustuse, pikkade vahemaade ja väheste maanteedega Gröönimaal on valitsuse suhtumine jäätmeprobleemi järgmine.

Intervjuu Per Ravn Hermanseniga

Per Ravn Hermansen elab Gröönimaa pealinnas Nuukis. Ta kolis sinna Taanist, kui asus tööle Gröönimaa sise-, loodus- ja keskkonnaministeeriumi jäätmekäitluse spetsialistina.

Mis tunne on elada Gröönimaal?

“Nuukis elamine ei erine oluliselt elust mujal keskmise suurusega linnas, näiteks Taanis. Siin on samasugused kauplused ja asutused. Nuukis elab umbes 15 000 inimest. Nuukis räägitakse nii grööni kui ka taani keelt, aga väiksemates asulates peaaegu ainult grööni keelt.

Olen siin elanud alates 1999. aastast ja minu arust tarbivad siinsed inimesed samu tooteid nagu mujalgi maailmas, näiteks arvuteid ja mobiiltelefone. Tundub, et inimesed on hakanud jäätmeprobleemi rohkem teadvustama.”

Mille poolest on Gröönimaa jäätme probleem ainulaadne?

“Gröönimaal on umbes 55 000 elanikku ja nagu kogu maailmas, tekitavad ka nemad jäätmeid. Gröönimaa jäätme probleem on üldiselt samasugune kui mujal. Gröönimaa ettevõtetes ja elamutes tekib mitmesugust liiki jäätmeid, mida tuleb käidelda nii, et see ei kahjustaks keskkonda.

Teisalt on Gröönimaa jäätme probleem ainulaadne riigi suuruse, täpsemalt hajaasustuse tõttu. Siin on kuus

üsna suurt linna, 11 väikelinna ja ligikaudu 60 piki rannikut hajutatud 30–300 elanikuga asulat. Enamik rahvastikust elab läänerannikul, aga ka idarannikul on väikeasulaid ja linnu.

Jäätme põletustehaseid on ainult kuues linnas, millest põletatavate jäätmete keskkonnahoidlikuks käitlemiseks ei piisa. Samuti puuduvad linnu ja asulaid ühendavad maanteed, mis tähendab, et jäätmeid ei saa hästi vedada põletustehasesse. Kaupa veetakse peamiselt merd mööda.

Praegu on meil ainult ligikaudne ettekujutus, kui palju Gröönimaal jäätmeid tekib, ning arvame, et see kogus suureneb. Pooltes asulates on olemas põletusahjud, ülejäänutes põletatakse jäätmed õues või ladustatakse prügilatesse.

Arvan, et lõppkokkuvõttes on kõikidel jäätme probleemidel palju ühisjooni, kuid igaüks on ainulaadne. Jäätmed on laiemal määral kohalik küsimus, mida tuleb lahendustes arvestada.”

Mis toimub ohtlike jäätmete ja elektroonikaromuga?

“Suuremates linnades on elektroonikaromu lammutamise ja ohtlike jäätmete käitlemise ettevõtted olemas ning jäätmeid ladustatakse kohapeal kuni Taani vedamiseni. Gröönimaa impordib igasuguseid kaupu, nagu toitu, riideid ja autosid, mis enamasti saabuvad Aalborgist. Ohtlikud jäätmed ja elektroonikaromu laaditakse Taani naasvatele laevadele.”

Viimastel aastatel on rahvusvahelised kaevandusettevõtted hakanud otsima uusi nafta- ja muude maavarade maardlaid. Mis saab kaevandusjäätmetest?

“Gröönimaal kehtib poliitika, et kaevandusettevõtted saavad kõik vajalikud load ühelt ja samalt asutuselt. See tähendab, et nad esitavad tegevuse kõiki tahke, sealhulgas jäätmeid käsitleva taotluse mineraali- ja naftabüroole.

Peaaegu kogu nende tegevus toimub linnadest ja asulatest eemal. Põletatavate jäätmete korral võivad ettevõtted kohaliku omavalitsuse nõusolekul kasutada jäätmepõletustehaseid, kuigi see koormab jäätmete kohalikku põletamissuutlikkust.”

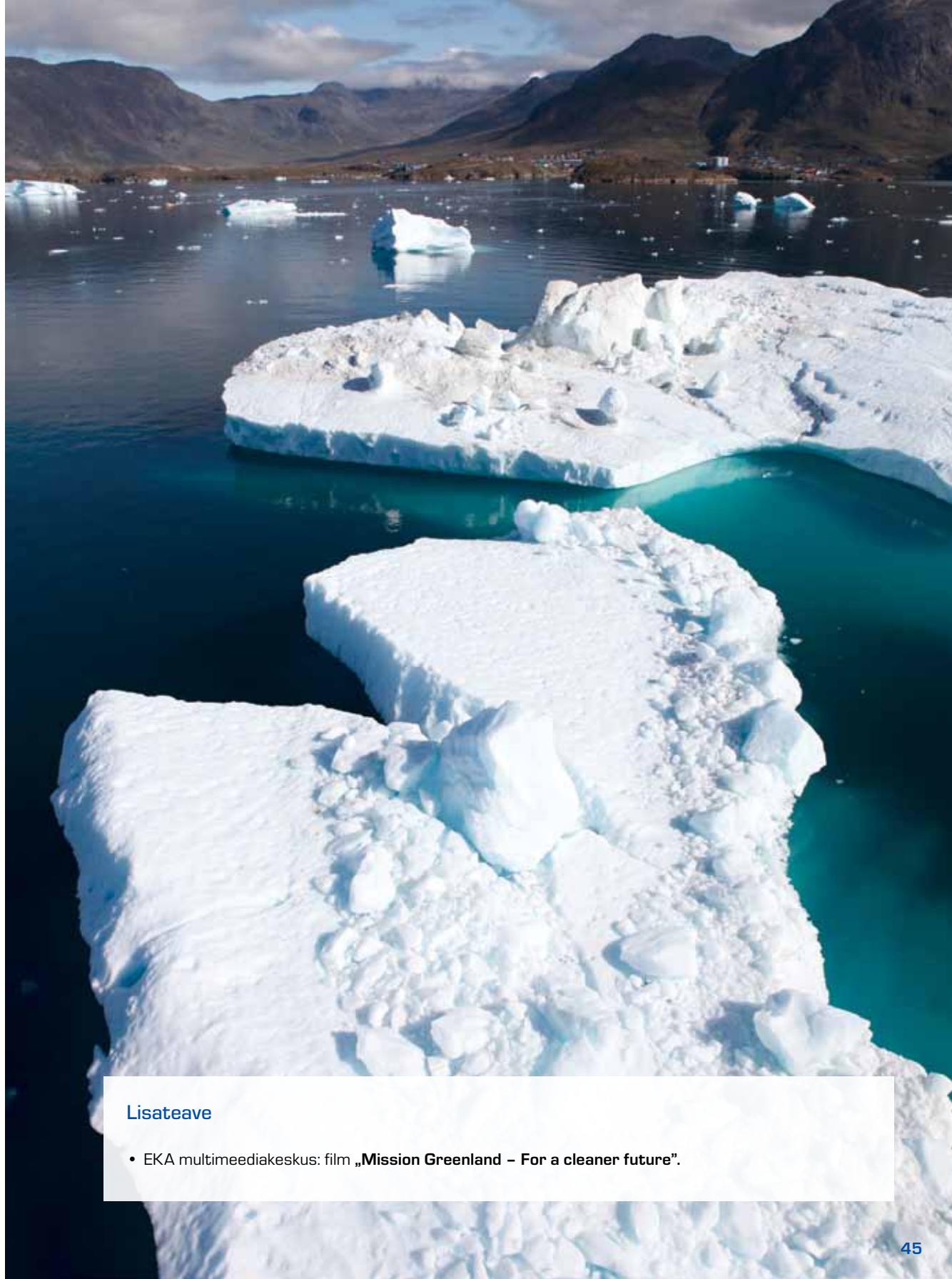
Kuidas te seda probleemi lahendate?

“Üks praegu arutatavaid võimalusi on piirkondlike jäätmepõletustehaste ehitamine ja jäätmete vedu. Selge on, et jäätmekäitlustehast ei saa ehitada igasse linna. Uurime ka võimalust kasutada jäätmete põletamisel tekkivat soojust elamute kütmiseks.

Väikelinnades oleme hakanud rajama elektroonikaromu lammutamise ja ohtlike jäätmete käitlemise ettevõtteid. Väikeasulatesse paigaldame mahuteid, millega saab elektroonikaromu ja ohtlike jäätmeid nii koguda kui ka vedada linnades olevatesse käitlusettevõtetesse.

Hetkel toimub kaks katseprojekti, kus põletatavad jäätmed veetakse linnade jäätmepõletustehastesse.

Gröönimaa valitsus on koostanud riikliku jäätmekäitluskava ja see tegevus on selle osa.”

Lisateave

- EKA multimeediakeskus: film „Mission Greenland – For a cleaner future”.

Õiglase hinna kehtestamine

Õiglase hinna kehtestamine

Elanikkonna vaesusest väljatoomiseks keskendub paljude arengumaade majandus loodusvarade kasutamisele, mis võib kahjustada ökosüsteeme, millest need riigid sõltuvad. Lühiajaliste lahendustega halvendatakse sageli elanikkonna pikaajalist heaolu. Kas valitsused saavad aidata kehtestada loodusvarade kasutamise eest õiglase hinna ja mõjutada majandusvalikuid? Uurime täpsemalt, mida tähendab Burkina Faso jaoks vee kasutamine puuvilla tootmisel.

Kogu maailmas elab üle miljardi inimese äärmises vaesuses, mida Maailmapank määratleb kui sissetulekut alla 1,25 USA dollari päevas. Kuigi maailma vaeste osakaal on viimase 30 aastaga märgatavalt vähenenud, on paljudes riikides – neist mitmed on Aafrikas – olnud muudatused aeglased.

Nende riikide majandustegevus keskendub sageli loodusvarade vahetule kasutamisele näiteks põllumajanduse, metsanduse ja kaevandamise kaudu. Selle tulemusel võib kiiresti kasvava rahvastiku vajaduste rahuldamine koormata ökosüsteeme senisest rohkem.

Sageli kaevandatakse või kasvatatakse toorainet (näiteks puuvilla) arengumaades ja eksporditakse seejärel rikkamatesse piirkondadesse, näiteks Euroopasse. Selline olukord seab tööstusriikide tarbijad tähtsasse rolli: nad võivad aidata miljardil kõige vaesemal inimesel vaesusest pääseda, kuid samas ka vähendada nende võimalusi, kahjustades ökosüsteeme, millest nad sõltuvad.

Valge kuld

Burkina Faso on kuiv ja väga vaene riik Sahara lõunaservas teiste riikide vahel ning majanduses on väga olulisel kohal puuvill. Viimastel aastatel on toodang kiiresti kasvanud ja praegu on Burkina Faso Aafrika suurim puuvillatootja. Puuvilla nimetatakse piirkonda valgeks kullaks. 2007. aastal moodustas puuvilla eksport 85% Burkina Faso eksporditulust ja 12% majandustoodangust.

Äärmiselt oluline on, et puuvillatulud on väga hajutatud. Puuvillakasvatuses töötab 15–20% tööjõust, mis tähendab otsest sissetulekut 1,5–2 miljonile inimesele. Viimase aastakümne peamise majanduskasvu edendava tegurina on puuvillakasvatus toonud maksutuluseid, millest rahastatakse näiteks tervishoidu ja haridust.

Burkina Faso elanike jaoks on puuvilla kasvatamise eelised selged, kuid puudused on sageli varjatud.

Veemõisted

Veekasutuse jalajälg ja **virtuaalne vesi** on põhimõtted, mis aitavad mõista tarbitavat veekogust.

Veekasutuse jalajälg on üksikisiku või kogukonna tarbitavate või ettevõtete toodetavate toodete ja teenuste tootmiseks kasutatud magevee kogus. See koosneb kolmest komponendist. **Sinine veekasutuse jalajälg** on toodete ja teenuste tootmiseks kasutatud pinnavee kogus. **Roheline veekasutuse jalajälg** on tootmiseks kasutatud vihmavee kogus. Hall veekasutuse jalajälg on tootmisel reostatud vee kogus.

Koos iga eksporditava toote või teenusega eksporditakse ka **virtuaalset vett** ehk vett, mis kulus selle toote või teenuse tootmiseks. Virtuaalse vee eksport tähendab, et toodet või teenust tarbitakse väljaspool veevõtukohta valgala.

Importivate riikidel või piirkondade jaoks tähendab virtuaalse vee importimine seda, et kohalikke veevarusid saab kasutada muudel eesmärkidel, mis võib olla veepuudusega riikidele väga kasulik. Kahjuks on paljudes virtuaalset vett ekspordivates riikides endis veepuudus, sest nendes on põllumajandustootmiseks sobiv päikeseline kliima. Sellistes veepuudusega riikides koormab virtuaalse vee eksport veevarusid ning sellega kaasneb sageli sotsiaalseid ja majanduskulusid, sest muudeks tegevusteks ja vajadusteks ei jätku piisavalt vett.

Allikas: **Water Footprint Network**

„8-aastane Modachirou Inoussa aitab puuvillakasvanduses vanemaid. 29. juulil 2000 jooksis väsinud ja janune Modachirou pärast tööd kodu poole. Teel leidis ta tühja pudeli, millega võttis kraavist vett ja jõi. Sel õhtul ta koju ei tulnudki. Kui külaelanikud teda otsima hakkasid, leidsid nad tema surnukeha kõrvalt tühja Callisulfani pudeli.”

Endosulfaanimürgistus Lääne-Aafrikas, millest teatas võrgustik PAN UK (2006)

Veerandil riigi elanikel puudub juurdepääs puhtale joogiveele. Üle 80% neist elatuvad põllumajandusest ning vajavad vett toidu ja peavarjuga seotud põhivajaduste täitmiseks. Maailma Meteoroloogiaorganisatsiooni andmetel ületab aasta veenõudlus olemasolevaid varusid 10–22% võrra.

Selles kontekstis näib puuvillatootmise viimaste aastate tohutu kasv olevat riskantne. Puuvill vajab palju vett – kuivadel kuudel on seda vaja niisutada ja vett kulub palju rohkem kui muude põllumajanduskultuuride jaoks.

Puuvillatootmises kasutatavat vett ei saa kasutada mujal. Enamik saagist eksporditakse, seega kasutatakse palju vett välisriikide tarbijate vajaduste rahuldamiseks, mida nimetatakse virtuaalse vee ekspordiks.

Pool Burkina Faso puuvillast eksporditakse Hiinasse, kus see müüakse kohalikele ketrusvabrikutele ja nende toodetud niit rõivatootjatele, kes müüvad tooteid üle kogu maailma. Tarneahela lõpus on puuvillatoodete tarbijad, kes impordivad tegelikult märkimisväärse koguse vett – mõnikord maailma palju kuivematest piirkondadest. Uuringutes on leitud, et 84% Euroopa puuvillaga seotud veekasutuse jalajäljest on väljaspool Euroopat.

Kuivade riikide nagu Burkina Faso jaoks on loomulikult eelistatav veemahukaid tooteid importida, mitte ekspordida. Virtuaalse vee eksport võib lõppkokkuvõttes tähendada, et kohalikele inimestele ja ökosüsteemidele ei jää seda piisavalt. Samas on ainus viis hinnata, kas Burkina Fasol on mõistlik kasutada vett puuvilla kasvatamiseks

või mitte, on võrrelda selle ja muude kasutusalaade kõiki eeliseid ja puudusi. Kuigi virtuaalse vee põhimõte annab väga kasulikku teavet meie tootmis- ja tarbimisvalikute mõju kohta, ei suuda see üksi öelda, kuidas oleks kõige õigem veevarusid majandada.

Rohkem saastet, vähem metsa

Puuvillatootmisega kaasneb Burkina Fasos ka muid probleeme peale veekasutuse. Tavaliselt kasutatakse puuvillakasvatades rohkesti pestitsiide – 16% kogu maailma pestitsiididest, kuigi puuvillakasvanduste all on üksnes 3% põllumajandusmaast.

Mõju kohalikele inimestele ja ökosüsteemidele võib olla raske. Samas ei pruugi pestitsiidide kasutajad seda tunda ega isegi teada, mille tõttu nad võivad jätta ohud arvestamata. (Sel põhjusel võib olla väga oluline selgitada ja teadvustada kohalikele puuvillakasvatajatele pestitsiidide mõju ja ohte.)

Peale vee kasutamise ka muid loodusvarasid, eelkõige maad. Nagu mujalgi, on ka Burkina Fasos olemas mitmesuguseid maakasutuse viise. Kas maa kasutamine puuvillatootmiseks tagab riigi elanikele suurima heaolu?

See, mis on hea ühele, ei pruugi olla hea kõigile

See küsimus on täiesti asjalik. Aastatel 1990–2010 vähenes Burkina Faso metsapindala 18% võrra, osaliselt põllumajanduse laienemise tõttu, ja see vähenemine üha kiireneb. Burkina Faso metsaomanikud võivad eelistada kasvatada puuvilla, sest puidu müümine (või kasutamine kütteks) ja puuvilla kasvatamine annab suuremat kasumit kui metsa säilitamine. Burkina Fasole, tema inimestele ja ökosüsteemidele ei pruugi see aga tingimata olla parim lahendus.

Metsad annavad inimestele nii kohapeal kui ka kaugemal palju suuremat kasu kui üksnes puidu väärtus. Metsad on bioloogiliselt mitmekesine elupaik, metsad takistavad ka mullaerosiooni, absorbeerivad süsinikdioksiidi ja pakuvad näiteks vaba aja veetmise võimalusi. Kui maakasutuse üle otsustaks ühiskond tervikuna – kõigi võimaluste eeliste ja puuduste põhjaliku hinnangu alusel –, ei kasutaks ta tõenäoliselt kogu maad ja vett ainult puuvillatootmiseks.

Üksikisikute ja ühiskonna eeliste ja puuduste erinevus on äärmiselt tähtis.

Vastates põhiküsimustele – kui palju kasutada puuvilla tootmiseks vett, kui palju pestitsiide või maad –, otsustavad kogu maailma põlluharijad suhteliste eeliste puuduste põhjal. Samas kuigi põlluharija saab puuvilla müügist kasumit, ei kannata harilikult aga kõiki kulusid: näiteks pestitsiidide ostmise kulud on sageli tühised võrreldes nende kasutamise tervisekahjustustega. Seega pannakse kulud teiste inimeste, sealhulgas tulevikupõlvkondade kanda.

Probleemid tekivad seepärast, et nagu ülejäänud inimesed, juhivad ka põlluharijad otsustamisel enda isiklikest huvidest. See mittevastavus levib ülemaailmse turu kaudu edasi. Ettevõtjate, rõivatootjate ja lõpptarbivate makstav hind ei kajasta loodusvarade kasutamise ning kaupade tootmise eeliseid ja puudusi.

See on suur probleem. Enamikus maailmast lähtutakse otsustamisel turgudest ja hindadest, seega kui hinnad annavad tootmise ja tarbimise mõjust eksitava pildi, tehakse ebaõigeid otsuseid. Ajalugu näitab, et turud võivad olla väga tõhus mehhanism, millega suunata loodusvarade kasutamise ja tootmise otsuseid ning maksimeerida majanduslikku heaolu. Samas aga kui hinnad on ebaõiged, siis turg ei toimi.

„99 % maailma puuvillakasvatajatest elab arengumaades. See tähendab, et pestitsiide kasutatakse oludes, kus kirjaoskamatus on suur ja ohtude teadvustamine väike, mis on nii keskkonna- kui ka eluohtlik.”

Steve Trent, sihtasutuse Environmental Justice Foundation direktor

Kui turg ei toimi: reguleerimine ja piiramine

Mida saab siis teha? Teatud määral saavad mittetoimivaid turgu reguleerida valitsused. Kehtestada saab vee ja pestitsiidide kasutamise eeskirju ning makse, et põlluharijad kasutaksid neid vähem või leiaksid vähemkahjulikke alternatiive. Teisalt saavad valitsused pakkuda metsaomanikele tasu, mis kajastaks metsa kasu ühiskonnale nii riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil, ja luua neile sellega alternatiivne sissetulekuallikas. Lahendus seisneb selles, et üksikisiku ja ühiskonna kui terviku stiimulid tuleb kooskõlastada.

Samuti on tähtis anda tarbijatele hinda selgitavat lisateavet. Paljudes riikides kasutatakse üha enam tootmisviise selgitavat märgistust ning nende küsimuste teadvustamiseks ja mõistmiseks korraldatakse huvirühmade kampaaniaid. Kui mõistaksime oma valikute tagajärgi, oleksid paljud meist nõus maksma rohkem või tarbima vähem.

Mõnel juhul peavad valitsused tegema rohkem, kui üksnes turgu reguleerima ja piirama turu rolli ressursside jaotamisel. Nii inimesed kui ka ökosüsteemid vajavad püsimiseks ja heaolu tagamiseks vett. Sageli väidetakse isegi, et inimestel on õigus piisavale joogiveele, toidule, kanalisatsioonile ja tervislikule keskkonnale. Seega võivad valitsused olla kohustatud tagama selliste vajaduste täitmise, enne kui nad lubavad turgudel ülejäänud ressursse jagada.

Burkina Fasos on valitsus ja rahvusvahelised partnerid keskendunud sellele, et täita inimeste põhivajadus saada juurdepääs puhtale joogiveele. Kuigi puhta joogiveeta on veel elanikest veerand, on praegune olukord väga suur edasimineku võrreldes 20 aasta taguse ajaga, mil puhta joogiveeta oli elanikest 60 %.

Muutuvad stiimulid

Üle maailma reguleeritakse ja piiratakse avatud turge, kasutades samas nende paljusid eelseid. Praegu annavad turuhinnad aga sageli eksitavat teavet, mille tagajärjeks on nii tootjate kui ka tarbijate ekslikud otsused.

Kui turud toimiksid korralikult ning hinnad kajastaksid kõiki tegevuse eelseid ja puudusi, siis kas Burkina Faso toodaks puuvilla?

Seda on küll raske kindlalt väita, kuid tundub üpris tõenäoline, siis see nii ei oleks. Burkina Faso taolise väga vaese, merepiirita ja väheste loodusvaradega riigi jaoks lihtne tee healuni puudub. Puuvillakasvatuse pakub vähemalt olulist sissetulekut, mis võib luua majanduskasvu ja parema elujärje saavutamise aluse.

Ent puuvillatootmise jätkamine ei tähenda, et tingimata peaks edasi kasutama vee- ja pestitsiidimahukaid tootmistehnoloogiaid. Samuti ei pea sellega vähenema metsa pindala. Alternatiivsed meetodid, näiteks mahepuuvilla tootmine, võimaldavad vähendada vee kasutamist ja täielikult loobuda pestitsiididest. Mahepuuvilla kasvatamise otsesed kulud on suuremad – seega on puuvillatoodete hind on tarbijate jaoks suurem –, kuid selle teeb enam kui tasa puuvillakasvatajate ja nende kogukondade kaudsete kulude vähenemine.

Valik on teie

Poliitikakujundajatel on kahtlemata tähtis roll tagada turgude selline toimimine, et hinnasignaalid loovad stiimuli teha jätkusuutlikke otsuseid. Küsimus ei ole aga üksnes poliitikakujundajates – olukorda saavad muuta ka teadlikud kodanikud.

Ülemaailmse tarneahela tõttu võivad Euroopa tootjate, jaemüüjate ja tarbijate otsused suuresti mõjutada inimeste heaolu isegi nii kaugetes riikides nagu Burkina Faso. See mõju võib tähendada töökohtade ja sissetulekute loomist, aga ka piiratud veevarude ületarbimist ning kohalike inimeste ja ökosüsteemide mürgitamist.

Lõppotsustaja on siiski just tarbija. Samamoodi nagu poliitikakujundajad saavad suunata tarbimist hindade reguleerimise kaudu, saavad tarbijad anda signaali tootjatele, nõudes neilt säästvalt kasvatatud puuvilla.

Järgmine kord, kui lähete ostma uusi pükse, mõelge selle peale.

Lisateave

- Turupõhised instrumendid: „Market-based instruments for environmental policy in Europe”, EKA tehniline aruanne 8/2005.
- Puuvilla tootmine Burkina Fasos: Kaminski, 2011, „Cotton dependence in Burkina Faso: Constraints and opportunities for balanced growth”, World Bank Publications.

Mis on ärilisest seisukohast mõistlik?

Paljud ettevõtjad – väikeettevõtjatest rahvusvaheliste suurettevõtteni – püüavad leida viise, kuidas suurendada oma turuosa. Karmi ülemaailmse konkurentsi tingimustes tähendab säästvuse saavutamise püüdlus palju enam kui ettevõtjale rohelisema maine loomist ja tootmiskulude vähendamist. See võib tekitada uusi ärivaldkondi.

Unileveri suurimate äririskide hulgas tõenäoliselt ei olnud inimahvide rünnakut, kuid ometi see toimus. 21. aprillil 2008 vallutasid orangutanideks riietatud Greenpeace'i aktivistid Unileveri Londonis asuva peakorteri ning Merseyside'is, Roomas ja Rotterdams asuvad tehased. Aktivistid protestisid paljudes Unileveri toodetes kasutatava palmiõli tootmisel Indoneesia troopiliste vihmametsade kahjustamise vastu. Varsti pärast rünnakut teatas ettevõtte, et 2015. aastaks hangib ta kogu palmiõli säästvatest allikatest. Pärast seda koostas ettevõtte äriplaani, milles lõimis säästvuse oma põhilise äritegevusega.

Rahvusvaheline ettevõtte võib olla motiveeritud omandama säästvamaid tavasid mitmel põhjusel. See võib olla seotud ettevõtte või tema kaubamärkide mainega. Säästvust võivad nõuda ka investorid, kes ei pruugi soovida rahastada ettevõtteid, kes ei pööra tähelepanu keskkonnamuudatuste riskile ega soovi panustada ökoinnovatsiooni.

Unileveri säästvuse valdkonna asepresident Karen Hamilton sõnastab selle nii: „Me ei näe kasvu ja säästvuse vahel vastuolusid. Üha enam kliente nõuab meilt säästvust.”

Lihtsamalt öeldes võib säästev käitumine olla ärilisest seisukohast mõistlik. See võib anda ettevõtetele konkurentsieelise ja suurendada turuosa. Sellega võivad kaasneda uued äri võimalused uuenduslikele ökoettevõtjatele, kes vastavad kasvavale nõudlusele roheliste toodete järele.

Karen lisab: „Säästvus tähendab ka kulude kokkuhoidu. Kui suudame vähendada pakendeid, saame hoida tehases kokku elektrit, säästes raha ja suurendades kasumlikkust.”

Kust leida ideid?

Kui suured rahvusvahelised äriühingud hakkavad käituma rohelisemalt, on neil tänu suurusele võimalik tegelikke olusid ka muuta. Tavaliselt kutsuvad nad oma partnereid üles järgima enda eeskju. Vahtetult enne Rio de Janeiro tippkohtumist 1992. aastal loodi äriühingute seisukohtade edastamiseks maailma säästva arengu äriühingukogu (WBCSD), mis edendab säästuvust äriühingute senini.

Koostöös äriühingute tegevjuhtide ja ekspertidega koostatud WBCSD aruandes „Vision 2050“ on kirjeldatud, mida äriühingud peab ülemaailmse säästvuse saavutamiseks järgmistel aastakümnetel tingimata tegema. Teisisõnu on see ettevõtjate ringkonnast endast lähtuv üleskutse säästvusele.

Peamine WBCSD tuvastatud vajalik tegevus kajastab paljusid poliitikakujundajate eesmärke: hõlmata turuhindadesse keskkonnanahajude kulud, leida tõhusaid viise, kuidas toota rohkem toitu, kasutamata selleks rohkem maad ja vett, lõpetada metsade hävitamine, vähendada keskkonnanahajude energiatõhusust ülemineku kaudu kogu maailmas CO₂-heidet ja tagada kõikjal, sealhulgas transpordis, energiatõhusus.

Teine äriühingute säästlikkust edendav algatus on Carbon Disclosure Project (CDP). See on mittetulundusorganisatsioon, mille eesmärk on saavutada väiksemad kasvuhooonegaaside heitkogused ning ettevõtjate ja linnade väiksem veetarve.

Samuti aitab CDP investoritel hinnata selliseid keskkonnaga seotud ärisid nagu kliimamuutused, veepuudus, ülejutused ja reostus või toorainepuudus. Investoritel on eelkõige praeguse finantskriisiga seoses tähtis roll selles, mis ettevõtteid jäävad püsima.

Ühte kõikidele sobivat lahendust ei ole

Seega jääb küsimus: kuidas saab ettevõtja hõlmata säästvuse ärijuhtimisse? Üks kõikidele sobiv lahendus puudub, küll aga on olemas rohkesti nõuandeid ja toetust.

Sellised säästva äritegevuse platvormid nagu maailma säästva arengu äriühingukogu ja mittetulundusorganisatsioon Carbon Disclosure Project pakuvad juhiseid ettevõtjatele, kes soovivad olla valdkonnas esirinnas. Olemas on ka konkreetsemad soovitused nagu OECD suunised rahvusvaheliste ettevõtjate, mis on OECD rahvusvaheliste investeeringute ja rahvusvaheliste ettevõtjate deklaratsiooni lisas. Selles on esitatud vastutustundliku ettevõtjate vabatahtlikud põhimõtted ja normid deklaratsiooniga ühinenud riikides tegutsevatele rahvusvaheliste äriühingutele.

Enamik olemasolevaid süsteeme on aga vabatahtlikud ja tavaliselt käsitletakse neid ettevõtja sotsiaalse vastutuse osana.

Üleminekut säästvale käitumisele juhivad ka teised peale äriühingute tippjuhtide. Valitsused ja ametiasutused üldiselt saavad ettevõtjaid aidata, luues võrdsed tingimused ja pakkudes stiimuleid. Alati ei pruugi küll olla vaja orangutanikostüüme, kuid tarbijad ja kodanikuühiskond saavad saata erasektorile jõulise signaali üksnes näidates, et ollakse huvitatud keskkonnasõbralikest toodetest.

Karen kinnitab: „Valitsused ja kodanikuühiskond peavad kahtlemata tegema koostööd. Ettevõtjad saavad muuta olukorda eelkõige piiriülestes tarneahelates ja loomulikult selle kaudu, kuidas nad jõuavad tarbijateni.”

Lisateave

- Maailma säästva arengu äriühingukogu: www.wbcsd.org
- Carbon Disclosure Project: www.cdp.net

Kohalik ja ülemaailmne

Kohalik ja ülemaailmne

Selliste elutähtsate loodusvarade nagu vee ja maa puuduse või üha suurema koormuse korral võib sama tähtis kui loodusvarade majandamine ja kasutamine olla ka see, kes otsustab. Ülemaailmne kooskõlastamine on sageli väga oluline, ent ilma kohaliku toetuse ja kaasatuseta ei saa teha kohapeal midagi.

Teada ja tuntud loos hoiab väike hollandi poiss Hans Brinker kogu öö sõrmega kinni poldritammi aukku, millega päästis üleujutusest Haarlemi linna. Võib olla aga üllatav, et loo kirjutas hoopis ameerika kirjanik Mary Mapes Dodge (1831–1905), kes ei olnud kunagi käinud Madalmaades.

Joep Korting ei ole küll sama kuulus, kuid ta on võtmeisik ühes maailma keerukaimas veemajandussüsteemis, kuhu kuuluvad kohalikud, piirkondlikud ja riigiasutused, mis on seotud muude riikide ametiasutustega ning mis jälgib veemajandustaristut nüüdisaegsete elektrooniliste süsteemide ja satelliitide abil ööpäev läbi.

Ühtlasi on Joep üks kohapealseid lüüsid, kellel on äärmiselt oluline roll Euroopa Liidu ühe ambitsioonikaima ja põhjalikema õigusakti – vee raamdirektiivi – rakendamisel.

Vee raamdirektiivis kutsutakse üles kooskõlastama meetmeid, et saavutada 2015. aastaks Euroopa Liidu kõigi vete, sealhulgas pinna- ja põhjavee hea seisund. Samuti sätestatakse direktiivis, kuidas tuleb veevarusid looduslike valglaapiirkondade põhjal majandada. Euroopa veekogude ja veeorganismide kaitsmisel ning veekvaliteedi parandamisel täiendavad vee raamdirektiivi ka muud Euroopa Liidu õigusaktid, näiteks merestrategia raamdirektiiv ja üleujutuste direktiiv.

Eluviisi ümberhindamine

Vesi on Madalmaades väga tähtis küsimus. Ligikaudu 25% riigi pindalast – kus elab riigi rahvaarvust 21% – on merepinnast madalamal. Pool riigi maismaast on merepinnast vaid kuni meetri kõrgusel. Samas on Madalmaades ka muid veega seotud probleeme kui üksnes meri. Muu hulgas vajavad elanikud ja ettevõtted joogivett, tegelda tuleb teistest riikidest algavate jõgedega ja samuti tuleb lahendada veepuudus suvel.

Hollandlased ei ole ainsad, keda need probleemid vaevavad. Vesi on muutumas üha kriitilisemaks probleemiks üle kogu maailma. 20. sajandil suurenes rahvaarv, majandus, tarbimine ja jäätmete teke enneolematult palju. Ainuüksi veevõtt on viimase 50 aastaga kolmekordistunud.

Vesi on vaid üks üha suurema koormuse all olev loodusvara. Rahvaarvu, majanduse ja tarbimise suurenemine on süvendanud ka mitmeid muid keskkonnaprobleeme alates õhukvaliteedist kuni maakasutuseni.

Vesi on elutähtis loodusvara. Me joome seda, see ühendab meid, me kasutame seda tootmisel. Ilma mageveeta ei saa meie ühiskonnad elada. Vett kasutatakse peale põllumajanduse ka peaaegu kõigi muude toodete ja teenuste tootmisel.

Kuigi tervikpilt puudub, tuleb praeguste keskkonnateadmiste tõttu ümber hinnata see, kuidas loodusvarasid kasutatakse ja majandatakse. Selline ümberhindamine – roheline majandus – võib tähendada põhjalikke muutusi eluviisis, äritegevuses, tarbimises ja jäätmekäitluses, muutes kogu meie suhet planeediga. Maa loodusvarade tõhus haldamine on rohelse majanduse üks põhielemente. Aga mida tähendab loodusvarade tõhus majandamine? Mida võiks see tähendada vee korral?

Veemajandus kohapeal

Joepi tööpäev Madalmaades Deurne kohalikus veeametis algab igal hommikul kell 8. Üks tema põhiülesanne on kontrollida väikest osa riigi kokku 17 000 km pikkustest poldritammidest, millest üle 5 000 km kaitseb mere ja suurte jõgede eest.

Samuti kontrollib Joep kanaleid, lüüse ja paise, mõnikord puhastades neid mitmesugustest põllumajandusjäätmetest, teinekord remontides purunenud seadmeid. Alati mõeldakse ta veetaset ja mõtleb võimalikele lahendustele, kuidas seda reguleerida.

Joepi tööpiirkonnas on 500 paisu, mida kontrollitakse iga päev. Paisudega töötatakse või langetatakse veetaset, millega reguleeritakse veevoolu. Kuigi on olemas mitmesuguseid nüüdisaegseid seadmeid, kontrollivad Joep ja tema seitse kolleegi paise iga päev käsitsi. Veetaset jälgitakse pidevalt, samuti on olemas eriolukordade tegevuskava ja ööpäevaringsed hädatelefoninumbrid.

Sidusrühmade demokraatia

Joep ja tema kolleegid rakendavad Madalmaade veeametite otsuseid. Praegu on Madalmaades 25 kohalikku veeametit. Üheskoos moodustavad nad asutuse, mille põhimõtte pärineb 13. sajandist, mil põllumehed leppisid kokku, et kuivendavad põlde ühiselt. Erakordne on, et veeametid on kohalikest omavalitsustest täiesti sõltumatud ning neil on isegi oma eelarved ja valimised – seega on veeametid Madalmaade vanimad demokraatlikud institutsioonid.

„See tähendab, et eelarveläbirääkimistel või omavalitsuste valimistel ei konkureeri me lubadustega ehitada jalgpalliväljakuid, koole, noorteklubisid või uusi maanteid, mis võivad olla populaarsemad valikud,“ selgitab Aa en Maasi veeameti piirkondliku osakonna juhataja ning Joepe ülemus Paula Dobbelaar.

„Meil on ka igapäevaseid ülesandeid näiteks seoses vee raamdirektiiviga; püüame anda jõgedele suurema vabaduse, lastes neil loogelda ja otsida teed ise, mitte voolata sirges kanalis. Jõgedele sellist vabadust ja rohkem ruumi pakkudes muutub suuresti nende olemus – jõed saavad uuesti looduslikuma ökosüsteemi osaks,” selgitab Paula.

„Madalmaade probleem on, et oleme oma tegevust varem väga hästi korraldanud ja olnud edukad veeküsimuste lahendamisel – oleme 50 aastat kaitsnud elanikke üleujutuste eest – ja nüüd võtavad inimesed seda iseenesest mõistetavana. Näiteks möödunud aastal olid Euroopa siinses piirkonnas tugevad vihmajärged ning kui belglased tundsid olukorra üle suurt muret, siis hollandlased mitte – nad eeldasid, et kõigega tullaakse toime,” lisab ta.

Nagu märgitud, valitakse kohaliku veeameti liikmed ametisse, ent nendel valimistel osaleb ainult ligikaudu 15 % kogu elanikkonnast. „See ei ole tegelikult esinduslik ja ka see tuleneb asjaolust, et hollandlased on veeküsimuste suhtes muutunud veidi immuunseks,” märgib Paula.

Eri mõõtkavad – kohalikest ülemaailmseni

Peamised tõhusa ja säästliku veemajandamise poliitikavalikud peavad hõlmama uudset tehnikat, paindlikku ja koostöös toimuvat juhtimist, üldsuse osalemist ja teadlikkust ning majandusmehhanisme ja investeeeringuid. Äärmiselt tähtis on kaasata inimesi kohalikul tasandil.

„Vesi kahtlemata ühendab meid ülemaailmsel ja kohalikul tasandil – nii probleemide kui ka lahenduste kaudu,” ütleb Sonja Timmer, kes töötab kogu Madalmaade veemajanduse katusorganisatsiooni, Madalmaade piirkondlike veemajandajate liidu rahvusvahelises osakonnas.

„Kuigi Madalmaade kaitse üleujutuste eest on hea, tõuseb merevee tase ja üha sagedamini järgnevad väga kuivadele talvedele ootamatud sajud augustis ning tugeva vihma tõttu Šveitsis ja Saksamaal on Reini veetase olnud viimastel aastatel väga kõrge. See vesi voolab lõpuks siia.”

Tähelepanu keskmes on keskkond

„Kui üle riigipiiride voolab rohkem vett või meretase on kõrgem, on loomulikult vaja rahvusvahelist tegutsemist. Oleme rahvusvahelise võrgustiku osa ja ühiskogemuste põhjal näeme, et kui vett ei mainita iga päev uudistes, muutub meie töö raskemaks,” selgitab Sonja.

„Minu jaoks on meie kohaliku tasandi tegevus seotud riigis ja rahvusvaheliselt toimuvaga,” ütleb Paula. „Ühelt poolt käivad meie töötajad kontrollimas paise ja kanaleid, tagades, et need on puhtad ning et veetase vastab meie klientide (põlluharijate, kodanike, looduskaitseorganisatsioonide) soovidele. Teisalt on meil suured plaanid, mis väljenduvad Euroopa Liidu vee raamdirektiivi rangete abstraktsete põhimõtete elluviimises tegelikeks nõueteks, mida täidab Joep. Nüüd oskan seda kohalikku vaatenurka hinnata. Varem töötasin mitmel pool maailmas strateegiaküsimustega, st kõrgel tasandil, mõistmata tegelikult kohalike struktuuride nõuetekohase toimimise vajadust.”

„Ministritega ülemaailmsest veestrateegiast vesteldes on väga raske tajuda reaalselt olukorda. See on olnud suur probleem arengumaades – palju strateegiaid kõrgel tasandil ning väga vähe mõistmist, infrastruktuuri ja investeringuid kohapeal.”

„Nüüd, mil veeküsimus on muutunud Euroopas pakiliseks, vajame peale suurejoonelist arengukavade ka just sellist praktilist kohalikku lähenemisviisi,” pakub Paula.

„Meil käib iga päev kaheksa inimest väljas paise kontrollimas. Nad kõik elavad siinkandis ning mõistavad kohalikke inimesi ja tingimusi. Ilma selleta tekib olukord, kus üks kava ebaõnnestub ja lihtsalt asendatakse järgmisega. Me kõik peame selle nimel töötama, et kohapealset olukorda muuta, andes inimestele võimaluse lahendada veeküsimused ise,” lisab ta.

„Ka kohalik tasand on määrav,” nõustub Sonja. „Funktsionaalsel detsentraliseeritud juhtimisel võib olla mitu vormi ja just see tagabki toimvuse. Peame uuesti inimesi kaasama ning neile selgitama, et riskid on olemas ja neil on vaja pidevalt osaleda.”

Juhtimiskriis

Kuigi maailma mõnes piirkonnas on veepuuduse ja mujal üleujutuste oht, ei ole õige rääkida ülemaailmsest veekriisist. Selle asemel on tegu *veevarude juhtimise kriisiga*.

Vähem CO₂-heidet tekitava ressursitõhusa ühiskonna vajaduste täitmiseks, inimeste ja majanduse jätkuva arengu tagamiseks ning vee ökosüsteemide põhifunktsioonide säilitamiseks on vaja vaikivate ökosüsteemide nimel sõna võtta ja teha lobitööd. Räägime poliitikalikutest – valikutest, mis peavad tuginema õigele juhtimis- ja institutsionaalsele raamistikule.

Tänapäeval jutustatakse sõrmega poldritammi kinni hoidnud poisi lugu sageli selleks, et kirjeldada, kuidas saab olukorda lahendada mitut moodi. Looga võidakse näidata, kuidas saab väikese teoga ära hoida suure õnnetuse. Samuti võidakse

looga illustreerida seda, et põhjustega tegelemise asemel püütakse leevendada sümptomeid.

Tegelikult vajab vee, aga ka paljude muude loodusvarade tõhus majandamine lahendusi, mis põhinevad mitmete tasandite tegevuse ja otsuste koostoimel. Ülemaailmsed eesmärgid ja kohustused annavad konkreetseid tulemusi ainult siis, kui meil on inimesed nagu Joep ja Paula, kes neid ellu viivad.

IT-revolutsioon

Satelliidid suudavad mõnikord täita algselt kavandatust rohkem ülesandeid. Delfti tehnikaülikooli maaseire professor Ramon Hanssen töötas koos paari loomingu kolleegiga välja Madalmaade poldritammide jälgimise süsteemi. Tamme on kokku 17 000 km, millest 5 000 km kaitseb mere ja suurte jõgede eest.

Kõigi poldritammide sagedane kontrollimine maapinnalt oleks võimatu ja liiga kulukas. Euroopa maavaatlussatelliitide Envisat ja ERS-2 võetud radaripilte kasutades saab Madalmaade riiklike ehitustööde ja veemajanduse peadirektoraat (Rijkswaterstaat) kontrollida tamme iga päev. Avastada on võimalik ka kõige väiksemat liikumist, sest mõõtmistulemused esitatakse millimeetri täpsusega.

Hanssen pani põhimõttele nimeks Hansje Brinker legendaarse poisi järgi, kes hoidis sõrmega kinni poldritammi tekkinud auku ja päästis nii riigi üleujutuse eest. Kas nüüd ei pea peadirektoraat ise enam tamme kontrollima? Professor Hanssen kinnitab, et see ei ole nii. Radar näitab, kus on tamm liikunud ja vajab tähelepanu. Inspektor saab sisestada koordinaadid oma navigeerimissüsteemi (mis samuti kasutab kosmosetehnikat) ja seejärel kontrollida olukorda kohapeal üksikasjalikumalt.

Lisateave

- EKA aruanne 1/2012 „Towards efficient use of water resources in Europe”.

Mida arvab Euroopa säästvusest?

Mitmesuguste õigusmeetmete kaudu püüavad Euroopa Liidu poliitikakujundajad muuta Euroopat ressursitõhusamaks. Ent kuidas suudab Euroopa saavutada majanduse ja looduse tasakaalu? Mida tähendab säästvus Rio+20 konverentsi kontekstis Euroopa Liidu ja arengumaailma jaoks? Allpool tutvustatakse üht vaatenurka.

Intervjuu Gerben-Jan Gerbrandyga

Gerben-Jan Gerbrandy on olnud Euroopa Parlamendi ning selle Euroopa Demokraatide ja Liberaalide Liidu fraktsiooni liige alates 2009. aastast. Ta on Hollandi liberaalse partei Democraten 66 tegevpoliitik.

Mis on suurim keskkonnaprobleem ja kuidas saab selle lahendada?

“Suurim probleem on loodusvarade ületarbimine. Inimeste tarbimine ületab planeedi looduse seatud piire. Meie eluviis, täpsemalt see, kuidas juhime majandust, ei ole lihtsalt jätkusuutlik.

Paari aastakümne pärast jõuab maailma rahvaarv üheksa miljardini ja vajab 70% rohkem toitu kui praegu. Seetõttu on teine probleem leida võimalus kasvava rahvastiku toitmiseks olukorras, kus paljudest loodusvaradest ei piisa juba praegu.

Nende probleemide lahendamiseks peame olukorraga kohandama majanduse põhimõtteid: näiteks praegu puudub majandusväärtus hüvedel, mida saadakse tasuta. Metsal on majandusväärtus üksnes siis, kui see saetakse maha ja muutub paljiks, kuid mitte siis, kui mets kasvab puutumatuks. Majanduses peaks mingil viisil kajastuma loodusvarade väärtus.”

Kas me saame majanduspõhimõtteid tõesti muuta?

“Teeme selle nimel tööd. Arvan, et üsna varsti leiame võimaluse, kuidas saab majanduses arvestada loodusvarade täielikku väärtust.

On kolm tegurit, mis sunnivad tööstust muutuma senisest palju ressursitõhusamaks. Esimene on loodusvarade vähesus. Praegu toimub protsess, mida nimetaksin roheliseks tööstusrevolutsiooniks. Ressursside vähesus sunnib ettevõtjaid välja töötama viise, kuidas neid taas- ja korduvkasutada, ning otsima muid võimalusi, kuidas neid kasutada tõhusalt.

Teine tegur on tarbijate surve. Vaadake reklaame. Suured autotootjad ei räägi enam kiirusest, vaid autode keskkonnasõbralikkusest. Ka inimesed on hakanud teadvustama oma töandja mainet.

Kolmas tegur on õigusaktid. Peame pidevalt parandama keskkonnaõigusakte, sest kõike ei ole võimalik saavutada üksnes turu reguleerimise, ressurside vähesuse ja tarbijate survega.”

Mis on kõige tähtsam tegur, mille põhjal tarbijad otsustavad?

“Kahtlemata hind. Ühiskonnast suure osa jaoks on valikuid muu kui hinna järgi teha liigne luksus. Ent sellele vaatamata saab tarbija valida hooajalisi ja kohalikke toiduaineid või värsked tooteid, mis võivad olla teistest ka odavamad. Sellised valikud on kasulikud nii inimeste tervisele kui ka kogu ühiskonnale tervikuna.

Säästvama variandi valimine sõltub nii taristust kui ka sellest, kuidas inimesed teadvustavad enda keskkonnamõju. Kui ühissõidukiliinid puuduvad, ei saa eeldada, et inimesed saabuksid tööle kuidagi teisiti kui autoga.

Või siis õigusaktid – kui me ei suuda selgitada teatud eeskirjade või seaduste väärtust, siis on neid jõustada peaaegu võimatu. Peame inimesed kaasama ja neid veenma.

Selleks on sageli vaja teaduslikud andmed lihtsustada tavakeelde, seda peale kodanike ka poliitikakujundajate jaoks.”

Mis teeb Rio+20 konverentsist eduka?

“Vaja on konkreetseid tulemusi, nagu uue institutsioonilise raamistiku kokkulepet või kindlaid rohelise majanduse eesmärke. Aga ka ilma konkreetsete tulemusteta võib konverentsil olla väga suur mõju.

Pooldan väga keskkonnakuritegusid arutava rahvusvahelise kohtu või institutsiooni loomist, mis välistaks selliste ummikseisude tekkimist, nagu on juhtunud keskkonnaläbirääkimistel.

Olenemata sellest, kas sellised institutsioonid luuakse või mitte, on see, et me asju arutame ja püüame leida ühiseid lahendusi, juba iseenesest suur samm edasi. Kuni viimase ajani jagati ülemaailmsel keskkonnaläbirääkimistel maailm kaheks: arenenud ja arenguriigid.

Usun, et praegu hakkab selline vahetegemine lõppema. Paljude arenguriikide majandus sõltub loodusvaradest rohkem ja seepärast on nemad esimesed, kes saavad tunda ülemaailmsel loodusvarade vähesust. Kui Rio de Janeiro konverentsi tulemusel

omandavad paljud neist säästvama mõtteviisi, pean seda suureks õnnestumiseks.”

Kas Euroopa saaks siinkohal arengumaailma aidata?

“Rohelise majanduse põhimõte on asjakohane ka mujal kui üksnes arenguriikides, sest see vaatab kaugemale tulevikku. Praegu müüvad paljud arenguriigid oma loodusvarasid väga odavalt. Lühiajaliselt on see küll majanduslikult väga kasumlik, ent samas võib see tähendada, et riigid müüvad maha nii tulevase heaolu kui ka majanduskasvu.

Kuid arvan, et see olukord on muutumas. Valitsused on hakanud mõtlema üha rohkem loodusvarade ekspordi pikaajalise mõju peale. Ka mitme arenguriigi tööstus on hakanud investeerima säästvusse. Nagu kolleegid arenenud riikides, puutuvad loodusvarade vähesusega kokku ka nemad. See tähendab väga mõjusat rahalist stiimulit ettevõtjatele üle terve maailma.

Omalt poolt leian, et aidata saame sellega, et avame oma põllumajandusturu ning laseme neil riikidel toota suuremat lisandväärtust. Praegu saabuvad arenguriikidesse maavarasid kaevandama välismaised ettevõtjad ning kohalike inimeste majanduslik panus on väga väike.

Põllumajandus tervikuna on määrava tähtsusega. Kui mõelda tulevikule ja ülemaailmse toidutootmise probleemidele, siis on selge, et vajame rohkem toitu ja see omakorda nõuab arenguriikides tootmise suuremat tõhusust. Rohkem põllumajandustoodangut arenguriikides vähendaks ka nende toiduimporti.”

Mida tähendab säästvalt elamine Teile kui Euroopa kodanikule?

“See tähendab mitmeid väikesi asju, nagu et kui toas on jahe, ei keera ma kütet juurde, vaid panen selga kampsuni, või et kasutan auto asemel ühissõidukit või, kui võimalik, reisin lennuki asemel maad mööda. Samuti tähendab see seda, et seletan lastele ja teistele säästvuse põhimõtet ning nende igapäevavalikute mõju.

Kahjuks ei saa ma lennureise alati vältida, aga just sellepärast peamegi lennureisid muutma koos kõigi muude tarbimisharjumustega palju säästvamaks. See on rohelise majanduse võtmeküsimus.”

Allikad

EKA aruanne, SOER 2010, temaatilised hinnangud „Tarbimine ja keskkond” ning „Materjaliressursid ja jäätmed”,

www.eea.europa.eu/soer/europe

EKA aruanne, SOER 2010, „Gloaalsete megatrendide hinnang”,

<http://www.eea.europa.eu/soer/europe-and-the-world>

EKA aruanne 2012/1, „Towards efficient use of water resources in Europe”

www.eea.europa.eu/publications/towards-efficient-use-of-water

ÜRO säästva arengu konverents Rio+20:

www.uncsd2012.org/rio20

UNEP aruanne, 2011, „From Rio to Rio+20”:

www.unep.org/geo/pdfs/Keeping_Track.pdf

Euroopa Komisjon, 2011, „Roadmap to Resource Efficient Europe”:

http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/pdf/com2011_571.pdf

Water Footprint Network:

www.waterfootprint.org

Fotode autorid

EKA/Ace&Ace: lk 27, 28, 35, 42, 45

EKA/John McConnico: lk 4

Gülçin Karadeniz: lk 1, 9, 25, 37, 41, 70

Pawel Kazmierczyk: lk 53, 54, 62, 69

Thinkstock photographs: lk 10, 14, 18, 22, 31, 57, 61, 66, 74

Thinkstock/George Doyle: lk 3

Istock photographs: lk 6, 38, 77

Shutterstock photographs: lk 16, 33, 46, 49, 54, 73

Stockxpert.com photographs: lk 21

Stockbyte photographs: lk 58

European Union 2012 EP/Pietro Naj-Oleari: lk 13

UN Photo/Logan Abassi: lk 65

IHH Humanitarian Relief Foundation/Turkey: lk 50

Signaalid 2012

EKA Signaalid on Euroopa Keskkonnaagentuuri (EKA) iga-aastane väljaanne, mis sisaldab ülevaatlikke lugusid saabuval aastal nii keskkonnapoliitilistes aruteludes kui ka laiemale avalikkusele huvi pakkuvatel teemadel.

Väljaanne Signaalid 2012 käsitleb selliseid keskkonnaküsimusi nagu jätkusuutlikkus, roheline majandus, vesi, jäätmed, toit, juhtimine ja teadmiste jagamine. See on koostatud 2012. aastal Rio de Janeiro toimuva ÜRO säästva arengu konverentsi kontekstis.

Selle aasta Signaalid annavad ülevaate, kuidas tarbijad, edumeelsed ettevõtjad ja poliitikakujundajad saavad keskkonna olukorda muuta, kasutades mitmeid uusi tehnoloogiahendaid koos – alates satelliitjälgimisest kuni veebiplatvormideni. Samuti pakub väljaanne keskkonnahoiuks loominguulisi ja tõhusaid lahendusi.

Euroopa Keskkonnaagentuur

Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Taani

Tel: +45 33 36 71 00
Faks: +45 33 36 71 99

Veebileht: eea.europa.eu
Päringud: eea.europa.eu/enquiries

ISBN 978-92-9213-256-9

9 789292 132569

Publications Office

Euroopa Keskkonnaagentuur

TH-AP-12-001-ET-C
10.2800/29280

